

Sayı / Issue: 4 Bahar / Spring

U L U S L A R A R A S I
KARADENİZ İNCELEMELERİ
Dergisi

International Journal of Black Sea Studies

6

HAKEMLİ VE ULUSLARARASI DERGİ

Bu dergi;
Turkologischer Anzeiger tarafından taranmakta olup TUBİTAK-
ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı (SBVT) tarafından da
izlenmeye alınmıştır.

SERANDER
Trabzon 2009

BAYBURT'TA BİR SOSYAL BÜTÜNLEŞME ÖRNEĞİ: DEMİRÖZÜ'NÜN DEMOGRAFİK, EKONOMİK, ETNİK VE SOSYAL YAPISI

M. Yavuz ALPTEKİN*

ÖZ

Demirözü Bayburt'un iki ilçesinden biridir. Demografik ve sosyal yapısı itibarıyla Karadeniz ve çevresindeki ilçelerin genel karakteristiğinden farklılık arz eder. Bugünkü Demirözü nüfusunu oluşturan ailelerin en eskisi burada yüz yıllık geçmişe sahiptir. Diğerleri ise, derece derece daha yakın zamanlarda buraya yerleşmiş ailelerdir. Demirözü'ne sırasıyla Artvin, Rusya, Revan, Erzurum, Ankara, Gümüşhane ve Bayburt'un diğer köylerinden değişik sayıda ve değişik mezhep, meşrep ve kökenden insanlar göç etmiştir. Yaklaşık 50-100 yıllık süreçte bugün Demirözü'nde tam anlamıyla bir sosyal bütünleşme yaşanmaktadır. Çevrede yaşayan halk tarafından "dolma" veya "beynelmile" diye nitelendirilen Demirözü bugün yeni bir sosyal oluşumun mekânı olarak, örneğine ancak büyük şehirlerde rastlanabilecek "ergime potası" işlevi görmektedir.

Anahtar Sözcükler: Bayburt, Demirözü, Nüfus, Artvin, Rusya, Revan, Erzurum, Ankara, Gümüşhane, Sosyal Oluşum.

AN EXAMPLE OF SOCIAL INTEGRITY IN BAYBURT: THE SOCIAL, DEMOGRAPHIC, ECONOMIC AND ETHNIC STRUCTURE OF DEMİRÖZÜ

ABSTRACT

Demirözü is one of the two counties of Bayburt city. In terms of social and demographic situation the county has some differences from the other counties of Black Sea and surrounding region. The oldest settlers of the county is one hundred years of background. The other settlers are represents the new settlements. In time, many people of different origin, religious sects and characters came from Artvin, Erzurum, Ankara, Gümüşhane, Bayburt, Revan and even from Russia and settled in the county. With this nature the county of Demirözü represents a kind

---

* Yard. Doç. Dr., KTÜ. İİBF. TRABZON.

of social integrity. This nature of the county is named by the surrounding people as “filled” and “international”. However, the nature can also be described as a fusion crucible of a new social reality which can only be seen in the big cities.

Keywords: Bayburt, Demirözü, Nüfus, Artvin, Rusya, Revan, Erzurum, Ankara, Gümüşhane, Social Integrity.

Giriş

Demirözü, Aydıntepe ile birlikte Bayburt İline bağlı iki ilçeden biridir. Aydıntepe Bayburt’un kuzey-batısında kalmakta iken; Demirözü güney-batısında yer almaktadır. Benzer şekilde Aydıntepe kuzeyde Trabzon’a sınır iken; Demirözü güneyde Erzincan’a sınırdır. Demirözü’nün rakımı yaklaşık 1650 metre ile hem Aydıntepe’den, hem de 1550 metre rakımlı Bayburt merkezden daha yüksektir. Bu ve benzeri özellikler Demirözü’nün coğrafi durumu ile ilgili olup, detaylandırmak mümkündür.

Oysa bu çalışmada Demirözü ile ilgili asıl dikkat çekilmek istenen husus, buranın toplumsal yapısı ile ilgidir. Bu anlamda Demirözü Aydıntepe’den ve Bayburt’un diğer büyük beldelerinden farklı olduğu gibi; Türkiye’nin birçok kırsal yerleşiminden de farklılık arz etmektedir. Zira kırsal yerleşimler bilindiği üzere ve genellikle istikrarlı ve nispeten homojen nüfusa sahiptirler. Demirözü nüfusu ise, bugünkü yapının temellerini atan yaklaşık 100 yıl önceki oluşumu itibarıyla yeni ve karışık bir yerdir. Buradaki nüfus yüz yıldan eskiye gitme anlamında geçmiş olan bir nüfus değildir. 1914’teki Ermeni tehcirinden sonra beldeye çeşitli yerlerden gelmiş bir birinden farklı birçok aileden oluşur. Ermeni tehcirine kadar yapılan değişik zamanlı birçok inceleme, buradaki Müslüman nüfusun 5-10 hanevi geçmediğini göstermektedir.¹ Bu araştırmalarda görüldüğü kadarıyla geçmişte çevre beldelerin aksine Demirözü’nün hâkim nüfusunun etnik kimliği Ermeni ve dini kimliği Hıristiyan’dır. Oysa bugün 3 bin kişilik nüfusun tamamı Müslüman’dır. Bununla beraber bu ifade kendi içinde farklılıklar barındırmaktadır. Sünni Türkler, Alevi Türkler, Sünni Kürtler, Alevi Kürtler ve adına geldikleri bölgeye izafeten ‘Lazlar’ denen Müslüman Karadenizli

¹ Demirözü’nün 16. yy.daki demografik durumu için bak. İsmet Miroğlu, *IX. Yüzyılda Bayburt Sancağı*, Anadolu Yakası Bayburt Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları, İstanbul 1975, “Kısanta Köyü” Maddesi. Demirözü’nün 19.yy.daki demografik-sosyal yapısı için bak. Yunus Özger, *19. Yüzyıl Bayburt Sosyo-Ekonomik, İdari ve Demografik Yapı*, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006.

aileler Demirözü'nün son yüzyıldaki ilk Müslüman yerleşimcileridir.

Dolayısıyla yüz yıl önceki kuruluşu itibariyle Demirözü nüfusu yeni, karışık ve halkın ifadesiyle 'dolma'dır. Bayburt merkez nüfusunun bin yıla yaklaşan sürekli nüfusu göz önüne alındığında Demirözü'nün farkı daha iyi anlaşılır. Bu anlamda Bayburt'un diğer büyük yerleşim yerlerinden Aydintepe, Arpalı, Konursu ve Gökçedere'den hepsi de Bayburt merkeze benzerler. Hepsinin de görece olarak daha sürekli bir nüfusa sahip oldukları söylenebilir. Gökçedere'de meskûn bulunan ve Oğuzların Bayındır boyuna mensup olan Akkoyunlu ailesi zaten bilinen bir ailedir ve bu bölgede bin yıla uzayan geçmişi, Bayburt merkezde hamam ve Gökçedere'de Cami ve Medrese gibi birçok imaretleri mevcuttur. Diğer beldelerin Müslüman Türk nüfusu da hangi Türk boylarına dayandığı bilinmemekle birlikte, oldukça eski, yerleşik ve nispeten daha homojendir.

Tam da bu noktada Demirözü çok özgün bir sosyal yapıya kavuşmaktadır. Yüz yıl önceki kuruluş nüfusu itibariyle karmaşık olan Demirözü, toplumsal bir dönüşüm geçirmektedir. Yüz yıl önceki çeşitlilik bugün yerini daha istikrarlı ve daha bütünleşik bir sosyal yapıya bırakmaktadır. Ailelerin kökenlerine işaret eden isimlendirmeler anlamında, kültür anlamında ve akrabalıklar anlamında toplum dönüşmekte, her anlamda ilişkiler yoğunlaşmakta, toplum birbiriyle girift bir hale gelmekte ve nihayet parçalar bütünleşmektedir. Seksen-yüz yıl önceki nüfusu göz önüne alındığında, etno-sosyologların benzetmesiyle bir 'salata' olan Demirözü nüfusu, bugün bir 'domates çorbası' olma yolundadır. Farklı orijinden aileler kendilerine özgü bir tarzla birbirlerine yaklaşıyor ve bütünleşmekte olan bir sosyal ve kültürel yapı ortaya çıkarmaktadırlar. Kelimenin tam anlamıyla toplumsal bir oluşum tüm hızıyla devam etmektedir.

Bu süreci gündelik hayatın hengâmesi içerisinde gözlemlemek hemen hemen imkânsızdır. Daha uzun zaman süreçlerini göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir. Zamanı izlemenin yolu ise, o zaman içerisinde yaşayan toplumu takip etmekle mümkündür. Biz de bu sebepten dolayı Demirözü'ne yerleşmiş olan aileleri yaklaşık yüz yıllık süreç içerisinde tek tek takip etme metodunu benimsedik. Her biri için nereden, ne zaman, kaç hane gelmiş; bugün kaç hane olmuş; dışarı nerelere ve ne kadar göç vermiş ve aileler arası evliliklerin durumu gibi önemli hususları takip etmeye çalıştık. Bu soruların cevabını açık ve kısa bir şekilde verebilmek üzere öncelikle bir tablo halinde söz konusu durumlar döküm haline getirildi. Bundan sonra da önemli noktalar üzerinde tafsilat verilmeye çalışıldı, sonuca varıldı.

Böylesi etnografik bir çalışmanın, nüfusun çok daha kalabalık olduğu yerleşim yerlerinde yapılamayacağı açıktır. Zira böyle bir yerde aileleri tek tek takip etmek mümkün değildir. Demirözü'nün bu tür araştırma için ideal bir ölçüye sahip olduğu söylenebilir. Ne farklılıkları içermeyecek kadar küçük ve ne de aileleri tanınamayacak kadar büyüktür. Bayburt ölçeğindeki köylerde nüfus genellikle küçük ve birkaç sülaleden müteşekkildir. Buralardaki toplumsal farklılık neredeyse izlenemeyecek kadar belirsizdir. Oysa Demirözü bu farklılıkları hemen bütün Türkiye ölçeğinde kendi içinde barındırmaktadır. Bu anlamda küçük bir Türkiye gibidir. Bütün ülkede yaşanan toplumsal bütünleşme küçük bir ilçede ve sıkıştırılmış daha kristalize bir halde yaşanmaktadır. Böylece sosyal hadiseler son derece görünür ve somut hale gelmektedir. Demirözü bu anlamda bir laboratuvar gibidir.

Biz de bu avantajdan istifade etmek suretiyle bu çalışmayı yürüttük. Hem üniversite yıllarına kadar 18-20 yıl kesintisiz Demirözü'nde yaşamış biri olarak, hem de burayı daha iyi bilen Demirözü toplumunun bilge insanlarını tanıyan, onlardan gerekli bilgileri alabilecek biri olarak bu çalışmaya başladık. Dolayısıyla araştırmayı yaparken benimsediğimiz yöntem etnografik gözlem, bu bağlamda kanaat önderleriyle mülakat ve bu yöntemlerle elde edilen verileri değerlendirmek üzere tarihsel-sosyolojik analiz yöntemidir.

1. Demirözü Halkının Menşei, Demografik Durumu, Toplumsal Biçimlenişi

Demirözü ilçesinde meskûn bulunan halkın demografik yapısı, çeşitliliğin birlikteliği görünümündedir. Öyle ki, yüz yıl öncesinden bugüne kalan tek bir hane bile bulunmazken; bugünkü nüfusun tamamı son yüz yıl içerisinde çeşitli yerlerden gelmiş bulunan farklı menşelere mensup aile ve akrabalarından oluşur. Bugün itibarıyla hane bazında toplam nüfusun hacmi 400 hane iken; ilçenin çeşitli kurumlarında resmi görev yapmak üzere gelen memur kesimi ve çevreden göç eden çok yeni ve çok az bir kesim hariç tutulursa nüfusun belkemiğini yaklaşık 250 hanelik nispeten eski nüfus oluşturur. Kendi şartları içerisinde belli bir sürekliliğe sahip olduğu için Demirözü'nün demografik yapısını inceleme adına ele alınması gereken kısım da bu 250 hanelik nüfustur. Bu nüfus için genellikle "Eski Komşular" sıfatı kullanılmaktadır. Eski komşular, bazılarına göre çok dar bir çevreyi oluşturmaktadır. O kadar dar ki, onlara göre, eski komşular Demirözü'ne 1920'lerden 1950'lere kadar göç edenleri kapsamaktadır. Bununla beraber bu kavram ekseriyete göre daha geniş kapsamlıdır. Her geçen on yılda da

büyümekte, eski komşu kavramına yeni aileler katılmaktadır.

Demirözü nüfusunun belkemiğini oluşturan 250 hanelik ‘eski komşular’ 79 ayrı soy isimden oluşmaktadır. Bununla beraber, 79 soy isme sahip aileden küçük bir kısmı menşe itibariyle aynı sülaledendir. Mesela Bayburt’a bağlı Çayırköprü (Vağında) köyünden gelen Gürbüz ve Yılmaz aileleri, Sarımeşe (Havnus) köyünden gelen Fidan ve Kozluk (Kırtasor) köyünden gelen Narman aileleri birbirlerinin amcazadeleridir ve menşe itibariyle akrabadırlar. Diğer taraftan aynı soy isme sahip olan farklı menşeden aileler de vardır. Mesela Trabzon’un Çaykara ilçesine bağlı köylerden gelen ailelerden iki tanesi “Yılmaz” soy ismine sahiptirler. Oysa bunlar akraba olmadığı için ayrı aileler olarak kabul edilmelidirler. Farklı soy isimli ama aynı kökenden gelen bazı ailelerden dolayı farklı aile sayısı azalmakta; aynı soy isimli ama farklı kökenden gelen bazı ailelerden dolayı da akraba sayısı artmaktadır.

Daha öncesinden Revan başta olmak üzere çeşitli yerlerden gelip Demirözü’ne yerleşen aile ve akrabalardan bir kısmı geride tek bir hane kalmayacak şekilde İstanbul gibi büyük şehirlere göç etmiş ve ayrılmışlardır. Bu sonuncular fiili nüfusun dışında kaldığı için inceleme dışında tutulacağından, analiz kapsamındaki söz konusu 82 farklı soyisme veya kökene sahip ailelerdir.

Bu nüfus Demirözü’ne 122 hane olarak gelmiştir. En önce geleni 1900’lerin başında ve en geç geleni 1980’lerde göç etmiş ve Demirözü’ne yerleşmişlerdir. Artvin’den gelen bir hanelik “Demireli” ailesi hariç tutulursa, tarihsel gelişimi itibariyle Demirözü’ne toplu göç veren ilk yer Revan olmuştur. Ardından sırasıyla Erzurum ve Trabzon gelmiş, bunu da Bayburt’un diğer köyleri takip etmiştir.

Demirözü’ne farklı bölgelerden farklı zamanlarda gelen bu nüfus, günlük sosyal hayat içerisinde ve tanımlama kolaylığı sağlaması adına tercih edilen anlamıyla dört farklı kimliğe sahiptir. Kalabalık olandan daha az olanına doğru bunlar Sünniler, Goro’lar, Lazlar ve Aleviler olarak sıralanırlar. Bununla beraber günlük hayatta kullanılsa da detayda daha farklı ayrıntıların varlığı söz konusudur. Sünniler; Türkler, Goro’lar, Lazlar ve uygulamada bunlara uyan Türk ve Kürt Alevilerden oluşur. Bu sonuncular aynı zamanda 1980’lere kadar adına daha çok “Kızılbaş” denen Türk ve Kürt Alevi’leri oluştururlar. Zira Kürt Alevilerden olup, bir kısım Türk, Goro veya Laz Sünni ailelerin bazılarında daha fazla veya en az onlar kadar namaz kılıp, oruç tutmaya özen gösteren, İslam dini çerçevesinde kulluk

görevlerini yapmaya gayret eden aileler mevcuttur. Diğer taraftan Türk Alevi kökenli iki hanelik “Biter” soy isimli aile vardır ki, bunların bir yarısı bilinen Alevi görünümü verirken; diğer yarısı mütegayyin bir aile olup, İslam’ı aynen diğer komşularının yaşadığı gibi, yani Sünni gelenek üzere yaşamaya çalışır. Bununla beraber, biraz da çevrenin aileyi bir kez “Alevi” olarak isimlendirmiş olmasından dolayı, ailenin diğer yarısı gibi kendini Alevi olarak görme eğilimindedirler. Zaten bu aile ilçedeki tek Türk-Alevi aile olmasıyla da dikkat çekmektedir. Yaklaşık yüz, yüz elli yıl önce Rusya’dan Ortodoks Hıristiyan bir aile olarak Bayburt’a göç etmişlerdir. Günümüzde ailenin Demirözü’ndekilerden daha fazlası İstanbul’da ikamet etmektedir. Demirözü’ndekiler ise, çiftçilik ve zanaat ile geçimlerini sağlamaktadırlar.

“Goro”lar ise, Revan ve Erzurum tarafından gelen Şafii mezheplilere yakıştırılan isimlendirmedir. Bu isim, daha çok Irak’ta meskûn bulunan “Soran” ile birlikte iki büyük Kürt topluluğunun diğeri olan “Kurmançî”lerden gelebileceği gibi; bugün kuzey İran’da hala mevcut bulunan ve adına “Guran” denen Gur Türklerinden de gelebilir. Birinci ihtimali güçlendiren, bu guruba aynı zamanda Şafii Kürtler denmesidir. İkinci ihtimali güçlendiren ise, özellikle Revan’dan gelenlerinin çoğunluğu itibarıyla, Goro’ların hem kendileriyle ilgili Türk veya Kürt kimliği arasında bir ayırım yapmalarını hem genel sosyal, kültürel hayata daha rahat katılmaları ve hem de bunlar arasında Türk Milliyetçiliği düşüncesini benimseme eğiliminin azımsanmayacak düzeyde bulunmasıdır. Diğer taraftan Gorolara “Şafii Kürtler” denmesi tamamen tanımlama kaynaklıdır. Dini-sosyal hayatta Şafii Fıkını takip etmek için özel bir gayret söz konusu olmadığı gibi; namaz, zekât ve kurban benzeri sosyal ibadetlerin ifasında diğer Sünni komşularla aynı fıkıh usullerini uygulamaktadırlar.

“Lazlar” isimlendirmesi ise, Doğu Karadeniz bölgesinin denize bakan tarafını, özellikle Trabzon’u etnik anlamda “Laz” bilen Türkiye algısı ile ilgilidir. Gerçekçi bir etnik köken isimlendirmesi değildir. Rize’nin Pazar, Fındıklı, Çamlıhemşin, Ardeşen, Arhavi ve Artvin’in Hopa ilçelerinin nüfusunun bir kısmını, bu ilçelerin köylerinin ise yoğunluklu nüfusunu oluşturan Lazlardan farklıdır. “Demirözü Lazları”nın bugünkü ana dili Lazca değil Türkçedir. Geçmişte Lazca olduğuna dair bir bilgi ise mevcut değildir. Zaten menşeleri, etnik olarak Laz olan nüfusun bulunduğu Rize ve Artvin’e değil, Trabzon’un Çaykara ilçesine dayanır. Buralarda ise Laz bulunmamakta ve Çaykara dâhil, Trabzon’un hemen hiçbir yerinde Lazca konuşulmamaktadır. Bölgenin nüfusu daha çok Türk ve Türklerle karışmış kadim bölge halkıdır.

Zira Yunanistan'dan Anadolu yarımadasına ve özellikle Karadeniz sahillerine yönelen nüfus ve kolonizasyon hareketi M.Ö. ikinci binyılda başlamış, M.Ö. IV.yy.da Büyük İskender ile son dalgasını yaşamıştır. Oysa Anadolu yarımadasının tamamı ve özellikle Karadeniz'in doğudan başlayarak batıya doğru bütün sahilleri M.Ö. VIII.yy.dan itibaren sırasıyla Kimmer, İskit, Bulgar, Uz, Peçenek, Kuman-Kıpçak ve nihayet Oğuz Türklerinin muhaceretine sahne olmuş bölgelerdir. Dolayısıyla kabaca son iki bin yılda bölgede göçler yoluyla takviye edilen ve tazelenen nüfus Yunanlılar veya bölgesel ismiyle Rumlar değil, Türklerdir. İki bin yıl öncesinde bölgeye Rum nüfus gelmiş, Yunan kolonizasyonu yaşanmış olmakla birlikte; bu nüfus ilerleyen zaman içerisinde yoğun Türk muhacereti karşısında tedricen bölgeden batıya Bizans'a doğru göçmüş, kalanların bir kısmı da uzun zamanlarda, önce Şamanist ve Hıristiyan Türklerle, ardından Müslüman Türklerle karışıp bütünleşmişlerdir. Bunların bakiyelerinden Hıristiyan olanlar, az sayıdaki Hıristiyan Rumlarla birlikte nüfus mübadelesine tabi tutulmak suretiyle Yunanistan'a gönderilmiş; Müslüman olanları ise, her geçen gün Müslüman Türk toplumu ile daha fazla oranda bütünleşerek bölgenin Müslüman Türk toplumunu teşkil etmişlerdir.

Karadeniz kıyı şeridinde Çaykara gibi yüksek dağlık kesimlere Türklerin göç edip yerleştiğini gösteren birçok delil vardır. En somutu Çaykara'dan daha yüksek olan, hatta bölgenin en yüksek yerleşim yeri olarak bilinen yine Çaykara'ya bağlı *Yenti* eski isimli, *Çayıroba* yeni isimli köyün nüfusunu Türk oldukları bilinen Fettahoğulları'nın oluşturmasıdır. Dolayısıyla Demirözü'ndeki "Laz" isimlendirmesi tamamen Türkiye algısı ile ilgilidir. Bununla beraber, yine bir tanımlama olarak Demirözü'nün Karadeniz menşeli nüfusu bu ismi benimsemiş durumdadırlar. Lazlar, tamamı itibarıyla Hanefi Fıkına tabi ve meşrep olarak Sünni'dirler.

Aleviler ise 'Biter' soy isimli aile dışında Kürt olarak bilinirler. Bununla beraber, Kürt kökenli bilinenlerin bile ana dilleri Türkçe olmuştur. Gündelik sosyal hayatta her hangi bir engelleme söz konusu olmamakla birlikte, anadil olarak Kürtçeyi bilen ve aile içinde olsun kullanan hemen hiçbir Kürt-Alevi yoktur denebilir. Sosyal hayatta komşuları olan Gorolara, Türklere ve Lazlara tamamen entegre durumdadırlar. Genel kabul gören dini ritüellere, değişen oranlarda katılım söz konusudur. Dini vecibeleri yerine getirirken Caferi yordamını esas aldıklarını belirtmelerine karşılık, bu konuda ne fazla bilgiye sahiptirler ne de öğrenmek için ısrarcıdırlar. Namaz kılmak isteyen ve diğer ritüelleri kendine bir kulluk borcu bilenler bunu diğer

komşularıyla birlikte, onların yaptığı gibi yapmakta bir sakınca görmemektedirler. Bu anlamda da bir sosyal bütünleşmeden, toplumsal hoşgörü ve mutabakattan bahsetmek doğru olacaktır. Çünkü dini ibadet ve faaliyetler en güçlü sosyalleşme araçlarından ve bu sürece katılım sosyal bütünleşmeye olumlu katkı sağlamaktadır.

Bütün bu toplumsal kategorilerdeki nüfus, Demirözü'ne son yüz yıl içerisinde farklı zamanlarda ve farklı yerlerden gelmişlerdir. Yukarıda da bahsedildiği gibi, Demirözü'ne toplu göç veren ilk yer Revan'dır.

1.1.Revan Göçmenleri: Sünni Gorolar, Kürt Aleviler ve Sünni Türkler

Revan'dan Demirözü'ne göç eden nüfus toplamda 23 ayrı soy isme ve yine 23 ayrı akrabaya dayanmaktadır. Revan'dan gelen 23 soy isimli 23 akraba, bazı akrabalar itibariyle birkaç hane olarak geldikleri için toplamda 28 hane olarak gelmişlerdir. Bugün bunların Demirözü'ndeki nüfusu 53 hane, yurt içinde İstanbul gibi şehirlere göç edenlerinin nüfusu 41 hane ve yurt dışına göç edenleri de 6 haneden oluşmaktadır.

Revan'dan gelen nüfus, bugün bilenen ve tanımlama amacıyla kullanılan şekliyle üç farklı orijinden oluşmaktadır. Bunlar çok olandan az olana doğru Gorolar, Kürt-Aleviler ve Türk-Sünnilerdir. Gorolar Revan'dan 6 soy isimde 8 hane olarak gelmişlerdir. Bugünkü Demirözü nüfusları 20 hane ve Demirözü dışında ise 10 hanedirler. Bilindiği kadarıyla 2 hane de Almanya'ya göç etmiştir. Gorolar günümüzde genellikle çiftçilik, inşaat işçiliği ve devlet memurluğuyla maaş temin etmektedirler. Bununla beraber, yakın geçmişe kadar Gorolar çoğunlukla çobanlık yaparak geçimlerini temin etmekteydiler. Zamanla ekonomik durumlarını düzeltip, toprak satın almışlar ve çiftçiliğe başlamışlardır. Bir kısmı da inşaatçılık gibi mesleklere yönelmişlerdir. En nihayet küçük bir kısmı ise ilçenin resmi kurumlarında odacılık ve yazıcılık gibi memurluk kadrolarına girmişlerdir. Benzer durum Revan'dan gelen Türk-Sünniler ve Kürt-Alevi'lerin küçük bir kısmı için de geçerlidir. Demirözü'ndeki iktisadi faaliyetlerine çobanlıkla başlayan bu insanlar bugün çoğu itibariyle durumunu düzeltmiş, ev-bark ve toprak sahibi olmuş, hatta bazıları ticarete atılmışlardır.

Revan'dan gelen ikinci büyük grup Kürt-Alevilerdir. Bunlar 15 ayrı soy isimde 17 hane olarak gelmişler, bugünkü Demirözü nüfusları 21 hanedir. Ayrıca en az 257 hane kadar da İstanbul başta olmak üzere batıdaki şehirlere, 3 hanesi de yurt dışına göç etmiştir. Aleviler, istisnai durumlar hariç,

Alevi olmayan kesimlerden kız almaz ve onlara kız vermezler. Bu konuda büyük şehirlere göç etmiş akrabalarında farklı örnekler mevcuttur. Bunun dışında sosyal hayat hemen tamamen içiçe ve bütünleşik haldedir. Komşuluk Aleviler için çok önemli bir sosyal olgudur. Bu konuda oldukça titiz davranırlar. Özellikle komşuları Sünni ise bu durumda “komşuluk” daha da önemli hale gelir. Sosyal hayatın çeşitli alanlarında sergiledikleri tavırlarla dürüstlüğe son derece önem verdiklerini anlatmak isterler. Genel olarak “dürüst” ve “içi-dışı bir” insanlar olarak görülmeyi arzularlar. Bunun için de gayret sarf ederler. Alevilerle, Alevi olmayanlar sosyal hayatın hemen her sahasında birliktedirler. Camiden özellikle ayrı durma gibi bir gayret söz konusu değildir. Daha önce de bahsedildiği gibi, müteyyin Türk Alevi ailelerin yanı sıra, Kürt Alevilerden de kendini camiye giderek namaz kılmak isteyecek, bunu zaman zaman yapacak ve diğer dini vecibeleri yerine getirecek kadar dindar hissedenler mevcuttur. Diğer taraftan keder zamanlarında ve özellikle düğünlerde hiçbir tereddüt yaşamaksızın diğer komşularıyla birlikte olurlar. Buna da özel bir önem verirler. Dolayısıyla Alevilerle, ne Alevi olanlar ne de Alevi olmayanlar açısından sosyal bütünleşmeye engel önemli bir durum olmadığı gibi; fiili olarak güçlü bir sosyal bütünleşmeden de bahsetmek gerekir. Toplumsal hayatın devamını sağlama anlamında ve işlevsel anlamda hemen hiçbir sorun yoktur. Türkiye kamuoyunun bildiği pürüzler Demirözü’nde ancak bazı kabuller düzeyindedir. Bunun da işlevsel olan toplumsal bütünleşmeyi engelleme gibi bir konumu mevcut değildir.

Revan’dan gelen Türk-Sünni nüfus ise, 2 ayrı akrabadan oluşmaktadır. Bu nüfus Demirözü’ne 3 hane gelmiş olup, bugün 12 hanelik bir nüfusa sahiptirler. Ayrıca 4 hane ilçe dışında ve 1 hane de Fransa’da bulunmaktadır. Revan’dan gelen iki akrabadan biri olan “Demir” ailesi ilk etapta Demirözü’ne bağlı ve en yakın köy konumundaki Güneşli’ye gelmişler, ardından Muş’a göç etmişler ve sonra tekrar Demirözü’ne dönmüşlerdir. Daha sonra da görüleceği gibi, Muş’a gidip gelen başka aileler de olacaktır. Muhtemelen gidip gelmeyenler de olmuştur. Fakat bunlarla ilgili bir bilgi mevcut değildir. Bu durum sadece bir ihtimalden ibarettir. Revan’dan gelen diğer aile olan “Kurtulmuş” ailesi ise, nispeten varlıklı bir durumda gelmiştir. Bu ailenin geldiğinde beraberinde sürüleri olduğundan bahsedilmektedir. Daha sonra 1936 tarihli ve “tevzi” ismiyle bilinen arazi tahsisinde bu aileye geniş araziler verilmek suretiyle, bir anlamda, varlıklı durumlarını devam ettirmeleri sağlanmıştır. Üç kuşak sonra bugün ekonomik üretim biçiminin dönüşümü sonucu tarım arazileri gibi eski zenginlik kaynağı değerler

bugün kıymetini büyük oranda yitirdiği için, aile herkes gibi ticaret ve hizmet sektörüne benzer yeni kazanç alanlarına kaymıştır. Ekonomik kazancı yeni alanlarda aramak genellikle daha alt sosyal tabakalardan işe başlamayı gerektirdiği için, daha önce “ağa” ailesi olarak görülen ve saygı duyulan aile bireyleri bugünkü eşitlikçi ekonomik ve sosyal rekabet ortamında homojen toplum yapısının üyelerinden biri olarak sosyal hayatlarına devam etmektedirler. Benzer durum geçmişte “ağa” olarak bilinen diğer aileler için de geçerlidir.

1.2.Trabzon Göçmenleri: “Lazlar” Lakabıyla Sünni Türkler

Demirözü’ne Bayburt dışından en çok göç veren ikinci yer Trabzon’dur. Buradan Demirözü’ne göç eden insanlar genel Karadenizli imajına uygun olarak “Laz” lakabıyla nitelendirilirler. Türkiye’nin diğer bölgelerinde olduğu gibi, Karadeniz bölgesinde bile yüksek Karadeniz dağlarının arkasında, yani güneyinde kalan bölgenin insanı, bu dağların ötesinde yani kuzeyinde meskûn bulunan halkı genel bir isimlendirmeye “Laz” diye çağırır. Bu sebeple, Bayburt’a Trabzon’dan göç edenler de “Laz” olarak çağırılır. Bu tür etnik yargılar Anadolu’da çeşitli biçimlerde devam etmektedir. Bölgeyle ikinci bir örnek; bu kez tersi istikamette olmak üzere, Trabzon’da yaşayan insanların Gümüşhane ve Bayburt insanını “Halt” diye çağırması biçiminde kendini belli eder. “Haldia” diye eski bir topluluk ismine binaen iki üç bin yıl sonra bile bu bölgenin insanı “Halt” olarak isimlendirilir. Bu anlamda geleneğin ve söylencenin güçlü bir aktarım gücü olduğundan bahsedilebilir. Trabzon göçmeni nüfusla ilgili isimlendirme de, bu tür bir isabetsiz halk bilgisinden ibarettir. Bununla beraber, daha önce de değinildiği üzere, bu göçmenler etnik anlamıyla “Laz” değil, sadece geldikleri bölge imajına işaretle “Laz”dırlar. Esasen etnik olarak bu insanlar, bölgeye göç eden Türklerin buralardaki kadim bölge halkıyla karışmış bakiyeleridirler. Bununla beraber, Karadeniz bölgesi dışındaki Türkiye halkı bu bölgenin insanını, özellikle de Trabzon halkını etnik anlamda “Laz” olarak bilmektedir. Haliyle buradan Türkiye’nin her hangi bir yerine göç eden insanlar da doğal olarak “Laz” damgasıyla damgalanmaktadırlar. Demirözü’ndeki isimlendirme de tamamen bu yanlış Türkiye algısının geleneksel sürekliliğinin basit ve yüzeysel bir örneğidir. Bununla beraber, “Laz” olarak isimlendirilen Ataköy (Şinek) göçmeni bazı ailelerin fertlerinden alınan şifahi geleneksel bilgilere göre, bu ailelerden bazıları Ataköy’e dahi, daha eski bir tarihte Trabzon’un dışından ve uzağından başka bir bölgeden göç ettirilmişlerdir. Mesela Demirözü’ne Ataköy’den göç eden ve İstanbul’da

yaşayan çoğunluğun dışında birkaç hanesi hala Demirözü'nde ikamet eden "Birlik" ailesi fertlerinden alınan bilgiye göre, bu aile Ataköy'e dahi 1700 veya 1800'lü yıllarda Kahramanmaraş'tan göç etmiş veya ettirilmişlerdir. Bunun gibi daha başka örneklerin bulunabileceği takdir edilecektir. Oysa eğitimi yetersiz halk kesimleri bunların hepsini geldikleri bölgenin etnik imajına istinaden ve yanlış bir şekilde "Laz" olarak isimlendirmektedir.

Trabzon göçmenleri 1929 Sel felaketini² takip eden dönemlerde, ortalama 80 yıl önce 15 soy isim altında, 16 hane olarak Demirözü'ne göç etmişlerdir. Bir hane dışında hepsi bugün Çaykara ilçesine bağlı bulunan *Şinek* eski isimli ve *Ataköy* yeni isimli köyden göç etmişlerdir. Sadece "Yılmaz" soy isimli diğer bir aile Ataköy dışında, yine Çaykara'ya bağlı başka bir köyden veya Çaykara merkezden göç etmiştir. Demirözü'ne göç eden 16 hanelik ilk kafilenin nüfusu bugün ilçedekiler itibariyle 28 haneye çıkmıştır. Bunun yanı sıra, yine bunların akrabalarından olan 35 hane İstanbul'da ve 4 hane de Fransa'da ikamet etmektedir. Trabzon'dan Demirözü'ne göç etmiş ailelerden burada bahsedilmeyen bazıları tek bir hane kalmayacak şekilde tekrar göç edip İstanbul gibi batıdaki büyük şehirlere gitmişlerdir. Bu ikincilerin yekûnu ise, belki bugün Demirözü'nde bulunanların içerdeki ve dışarıdaki nüfuslarından hiç de az değildir. Bununla beraber, bunların izini sürmenin son derece zor olduğu takdir edilecektir.

Trabzon göçmeni olan ve "Laz" olarak nitelendirilen bu insanların ilk göç ettikleri yıllarda son derece fakir halde oldukları söylenmektedir. Bununla beraber, daha Trabzon'dan sahip oldukları bir özellik olarak çok fazla çalışan bu insanlar, geniş arazi bulmanın verdiği imkânı kendileri için bir fırsata çevirmişler ve çalışarak ekonomik durumlarını olabildiğince iyi hale getirmişlerdir. Bugün Demirözü'nün en iyi durumda olanları yine bunlardandır. Sosyal ve kültürel olarak "Laz"ların, genel sosyal ve kültürel hayattan farklı bir durumları söz konusu değildir. Ana dilleri Türkçedir ve bölgesel isimlendirmenin ötesinde kendilerini Türk bilmektedirler. Alevilerin aksine kız alıp vermede her hangi bir katılık göstermezler. Daha sonra da değinileceği üzere, diğer kesimlerden birçok kız alma olayı yaşamış ve onlara birçok kez kız vermişlerdir. Bunu Gorolarla bile yapabilecek kadar toplumsal anlamda açıktırlar. Blok olarak hareket ettikleri en kayda değer

² Son 100 yıllık süreçte Karadeniz'den diğer bölgelere yaşanan toplu göçlerin temel sebebi olarak 1929 ve 1959 Sel Felaketleri hakkında bak. Hikmet Öksüz, "Çaykara'da Afete Bağlı Göç (1929-1973)", *Karadeniz Tarihi Sempozyumu (25-26 Mayıs 2005), Bildiriler Kitabı*, KTÜ Yayınları, Trabzon, 2007, s.1005-1012.

alan yerel siyasettir. Lazlar seçim zamanlarında beraber hareket etmeleri ile meşhurdurlar. Hatta bazı yerel seçimlerde Kürt-Alevilerle bile bir blok oluşturabilecek kadar sosyal bütünleşmeye açıktırlar. Tek farkı bunu blok olarak yapmak istemeleridir. Böylesi bir blok oluşturma psikolojisinin sebebi hala kendilerini azınlık, zayıf ve yalnız olarak görüyor olmalarından kaynaklanıyor olsa gerektir. Bunun dışında kayda değer bir ayrışma yaşanmaz. Hepsi Sünni ve Hanefi mezheplidir. Genel olarak dindardırlar. Dini özenerek yaşama eğilimi, daha önce de bahsedildiği üzere, toplumsal bütünleşme sürecine katkı yapan en önemli faktördür. Trabzon göçmenleri de bu anlamda ileri derecede sosyal bütünleşmeyi yaşayan ve yaşatan bir topluluk konumundadırlar.

1.3.Erzurum Göçmenleri: Gürer, Kumru, Güder, Balyer, Limoncu ve Köyel Aileleri

Demirözü'ne Erzurum'dan göç eden nüfusu üç kategoride incelemek mümkündür. Bunlar Türk Sünniler, Kürt (Goro) Sünniler ve Kürt Alevilerdir. Kürt Sünniler, Şafii Kürtler ve Gorolar olarak da isimlendirilmektedirler. Bunlardan her biri Demirözü'ne iki ayrı soy isim altında iki ayrı akraba olarak gelmişlerdir. Türk Sünniler "Güder" ve "Kumru" soy isimleri altında 4 hane olarak gelmişlerdir. Bugün toplam 9 hanedirler. Her iki akrabadan 6 hane de İstanbul'da yaşamaktadır. "Kumru" soy isimli aile önce Güneşli'ye gelmiş, ardından Muş'a gitmiş ve tekrar geri gelerek Demirözü'ne yerleşmiştir. Bu ailenin Demirözü'ndekinden daha fazla sayıda akrabası Güneşli köyünde ikamet etmektedir. Demirözü'ndekilerin de bir hanesi hariç hepsi başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlere göç etmiştir. Benzer durum diğer Türk Sünni aile için de geçerlidir. İki hane olarak gelen ailenin bir kısmı bugün İstanbul'da ikamet etmektedir.

Sünni Goro aileler ise, "Güder" ve "Balyer" ailelerinden oluşur. Güder ailesi iki hane halinde direkt gelirken; "Balyer" ailesi önce Demirözü'ne bağlı bir köy olan Eymür köyüne göç etmişler, sonraki yıllarda Demirözü'ne yerleşmişlerdir. Güder ailesinin tamamı bugün Demirözü'nde iken; Balyer ailesinin bir hane dışında tamamı İstanbul'dadır. İki aile arasında yine bir zıtlığa işaretle, her iki aile de Goro olarak isimlendirilmesine rağmen, Güder ailesi Kürtçeyi ve bu dil etrafında örgülenen kimliği daha çok benimser. Balyer ailesi için bunun çok fazla bir önemi yoktur. Bu aile için sosyal bütünleşme, kültürel bütünleşme boyutuna varmıştır. Her iki aile de geçmişte çobanlık yapmakta iken; bugün sadece Güder ailesinden iki hane bu işi yaparak geçimini sağlamaktadır. Geri kalanı farklı iş kollarına yönelmiş-

lerdir. Her iki aile de Şafii mezhebine mensup olarak düşünülmesine rağmen, uygulamada Revan'dan gelen Gorolara benzer biçimde dini ibadetlerini diğer komşularıyla birlikte ve Hanefi yordamına göre yapmaktadırlar.

Erzurum'dan Demirözü'ne göç eden son kategori Kürt Alevilerdir ve bunlar da diğerleri gibi iki soy isimde iki hane olarak gelmişlerdir. "Limoncu" ve "Köyel" ailelerinden oluşan bu nüfusun ekonomik, sosyal, kültürel ve dini inançlarla ilgili durumu Revan'dan gelen diğer Alevilerden farklı değildir. İki değişik akraba halinde ve iki hane olarak gelen bu topluluğun bugünkü Demirözü nüfusu 5 hane olup, İstanbul'a 4 hane göç vermişlerdir. Her iki aile bugün sıhriyet yoluyla akrabalık tesis etmiştir. Birinci aile tarım, hayvancılık ve ticaretle geçinirken; ikinci aile büyük oranda ticaretle meşgul olmaktadır.

1.4. Ankara Göçmenleri: Ocaklı Ailesi

Demirözü'nde meskûn bulunan Ankara menşeli nüfus "Ocaklı" ailesine dayanır. Bununla beraber, aile direkt Ankara'dan Demirözü'ne göç etmiş değildir. Ankara göçmeni olarak değerlendirilen bu aile muhtemelen Müftülük veya benzeri bir resmi görevle 1800'lü yıllarda önce Bayburt merkeze göç etmiş eski ve köklü bir ailedir. Buradan zamanla Bayburt'un Demirözü başta olmak üzere, Çakıllı, Pınarlı (Sinse) ve Aksaçlı (Haşiye) gibi farklı köylerine farklı sebeplerle dağılmışlardır. Bununla birlikte Bayburt'tan Demirözü'ne bağlı Çakıllı (Hanzar) köyüne gidiş sebepleri kesin gibidir. Söylenceye göre şu an Demirözü'nde meskûn bulunan ve buraya Çakıllı köyünden gelmiş olan "İrkilmez" soy isimli ailenin birkaç kuşak önceki dedeleri Bayburt merkezde kadılık benzeri görevlere sahip kimseler ve Çakıllı'da meskûn bulunan kişiler olarak nüfuzlu ve varlıklı bir aile idiler. Sapa bir bölgede bulunan Çakıllı köyünün yaşadığı eşkıya kaynaklı güvenlik sorununu çözmeleri için "Ocaklı" ailesi mensuplarının bir kısmıyla anlaşarak Bayburt merkezden Çakıllı köyüne götürmüş ve iskân etmişler veya davet üzere buraya gelmelerini sağlamışlardır. Bir müddet sonra ailenin bir kısmı Demirözü'ne yerleşmiştir. Çakıllı Yaylasında da her zaman aileden birileri bulunmuştur. O kadar ki, ailenin bilge üyelerinden ve 1960'lı yıllarda Milli Nizam Partisi'nin kurucularından biri olan Ekrem Ocaklı parti kurma çalışmalarına Bayburt'tan katılmış görünmekte ve son zamanlarına kadar burada yaşadığı bilinmektedir. Bayburt merkez başta olmak üzere, bugün bahsedilen bu iki köyde ve Demirözü ilçesinde Ocaklı ailesinden en az birkaç hane bulunmaktadır. Bununla beraber, Ocaklı soy ismini Bayburt merkezdekiler ve Demirözü'ndekiler kullanmakta olup,

Çakıllı'dakiler Bayrak soyismi almışlardır. İstanbul başta olmak üzere, Erzincan ve Antalya gibi birçok şehirde aileden kopmuş irili ufaklı kollar bulunmaktadır. Demirözü ilçesi 1970'li yılların sonlarında nahiyelikten belediyeleşmeye dönüştürülünce, beldenin ilk iki belediye başkanı "Ocaklı" ailesinden iki kardeş olmuştur. Bugün Demirözü'nde geriye bir haneden başka bir nüfus kalmadığı gibi; toplumsal nüfuz bakımından da fazla bir şey kalmamıştır. Geçmişte "bey" bilinen ve böylece nitelendirilen bu ailenin mensuplarını, bugün Türkiye'nin kırsalda yaşadığı ekonomi kaynaklı köklü sosyal değişimlerin sonucu, insanlar toplum önderi olarak görmeye özellikle gönülsüz durmaktadırlar. Geçmişte sahip olunan ayrıcalıklı saygınlık, toplumsal hafızalarda değişen biçimlerde yaşamakta ama bugünün hiyerarşiden kurtulmuş veya farklı hiyerarşik yapılar geliştirmiş Türk toplum yapısında bunun bir anlamı bulunmamaktadır. Toprak mülkiyetinin sosyal statüyü belirlediği yarı feodal yapıdan serbest ve çeşitlendirilmiş ekonomik rekabete dayalı toplumsal düzene geçiş, Türkiye'nin birçok yerinde olduğu gibi, Demirözü'nde de taşları yerinden oynatmış, bu aileler benzerleri gibi çoğunlukla büyük şehirlere göç etmişlerdir.

İlçede meskûn bulunan bir hanelik Ocaklı ailesi yazları Çakıllı Yaylasında besi hayvancılığıyla meşgul olurken; kışın sürekli olarak Demirözü'nde ikamet etmektedir. Özellikle son iki kuşak Demirözü'ndeki ailelerden kız almak ve onlara kız vermek suretiyle diğer ilçe halkıyla sosyal bağlarını güçlendirmiş, Demirözü kültür havzasında oluşturulan akraba toplum yapısının da bir parçası olmuşlardır.

1.5. Gümüşhane Göçmenleri: Bilgin ve Saltık Aileleri

Gümüşhane'den Demirözü'ne göç edenler, iki soy isim altında iki akraba ve iki hanedir. Her ikisi de bu ilin "Yağmurdere" beldesinden göç etmişlerdir. "Bilgin" ve "Saltık" soy isimli bu iki aile Demirözü'ne göç etmiş en eski ailelerden olmalarına rağmen bunların da mazisi ancak 80 yıl kadardır. Her iki aile de Türk ve Sünni'dir. Saltık soy isimli ailenin bir yarısı iki hane halinde İstanbul'a göç etmiş ve Demirözü ile ilişkilerini asgari düzeye indirmiştir. Her iki akrabanın bugünkü Demirözü nüfusları 5 hanedir. Bu nüfusun her iki aileden birer hanesi olmak üzere iki hanesi resmi görev gereği Demirözü dışında ikamet etmektedirler. Geçmişte çiftçilik ile geçinirken; bugün çiftçiliğin yanı sıra özel ve resmi kurumlarda memurlukla geçimlerini sağlamaktadırlar. Yine her iki akraba da Hanefi'dir. Demirözü'ne yakın bir bölgeden göç etmiş olmalarına karşın, uzak yerlerden

gelenler gibi yeni evlilikleri ilçe ve çevresinden yaparak yeni bir akraba çevresi oluşturmuşlar ve sosyal bütünleşmeye sıhriyet yönüyle de katılmakta bir sakınca görmemişlerdir. Bu rahat yaklaşım bütün diğer göçmen topluluklarda olduğu gibi; Gümüşhane göçmenlerinin de Demirözü'ndeki yeni sosyal oluşuma aktif olarak katılmaları sonucunu doğurmuştur.

1.6. Artvin Göçmenleri: “Demireli” Ailesi

Demirözü'ne göç eden Artvinli nüfus, hala ilçede yaşamakta olan Müslüman nüfusun en eski olanıdır. Ermeni tehciri öncesinde gelip, bir bölümü itibariyle hala Demirözü'nde yaşamakta olan tek aile, yaklaşık yüz yıl önce Artvin'den gelen “Demireli” ailesidir. Demireli ailesinin tek ilgi çekici tarafı bununla sınırlı değildir. İlçeye bir asır önce gelen birinci kuşak Artvinli aile bireylerinin etnik köken itibariyle Gürcü veya Gürcülük ile ilişkili olma ihtimali; tehcir öncesi Anadolu'da başka birçok örneğinin bulunabileceği şekilde, muhtemelen Demirözü'ne ilk göç edilen yıllarda, yani üç kuşak önce, aileye katılan gelinlerden birinin Ermeni olma olasılığı; belki yüz yıl öncesinden farklı olmayacak şekilde ama kesin bir biçimde bugün ana dillerinin Türkçe olması; Türk kimliğini sahiplenen ve savunan, hatta Türk milliyetçiliği fikrine Osmanlıyı sahiplenme anlamında sıcak olan özellikleriyle “domates çorbası” olarak da isimlendirilebilecek Demirözü'nün eriyik, eklektik ve sosyal bütünleşmenin güçlü bir örneğini sunan yapısı içerisinde son derece ilgi çekici bir konuma sahiptirler.

Ailenin diğer bir özelliği evlilikler yoluyla entegrasyona açık bir aile olmasıdır. Son iki kuşaktan hiçbir evliliğin geri dönülüp tekrar Artvin'den yapılmadığı bilinmektedir. Bir önceki kuşak, hem eski ve en çok bilinen komşulardan olmaları ve hem de bölgesel bir yakınlık dolayısıyla olsa gerek, Karadenizli aileleri tercih etmiş olsa da, son kuşak bunu da kırmış ve Demirözü'ne farklı yerlerden göç etmiş olan ailelerden veya civar köylerden, şehirlerden evlenmek suretiyle kategori dışından evliliği son noktasına götürmüşlerdir.

Demirözü'ne bir hane olarak gelmiş bulunan aile, soy ismini de tabii olarak burada ve göç etme tarihinden yaklaşık otuz yıl sonra almıştır. Bu aileye benzer biçimde ilçeye göç ettikten sonra soy ismini almış bulunan sadece iki veya üç aile daha vardır. Demireli ailesinin bugünkü nesilleri gibi geçmişteki temsilcileri de demircilikle uğraştıkları için kendilerine bu soy isim uygun görülmüş olmalıdır. Dolayısıyla ailenin ilçedeki bugünkü temsilcileri bu tür bir zanaatla meşgul olmakta ve geçimlerini bu yolla sağlamak-

tadırlar. Bugün Demirözü'ndeki nüfusları 3 hane olup, 4 hanesi de ilçe dışında farklı şehirlerde yaşamaktadır. Aile bugün itibariyle Türk ve Sünni olarak bilinmektedirler. Hanefi mezhebine mensup, mütedeyyin denebilecek bir ailedir.

1.7. Bayburt'un Diğer Köylerinden Göç Edenler

Demirözü'ne en fazla göç veren bölge yine Demirözü'nün de içerisinde bulunduğu Bayburt vilayet sınırları içerisinde kalan bölgedir. Bayburt sınırları içerisindeki birçok köyden değişik tarihlerde ve değişen oranlarda ilçeye göç yaşanmıştır. Bir kısmı itibariyle olsun, bugün hala Demirözü ilçesinde yaşayan nüfusun göç ettiği Bayburt köyleri Adabaşı (İşbonnos), Gökçeli, Sarımeşe (Havnus), Çakırbağ (Ardusta), Gökçedere (Pulur), Koçbayır (Pörge), Güçlü (Zaranı), Güzelce (Mandafar), Yakub Abdal³, Çayırköprü (Vağında), Çakıllı (Hanzar), Ballıkaya (Pigeyi), Konursu, Kozluk (Kırtasor), Uğurgeldi (Parakos), Çiğdemli (Güggüne), Bayrampaşa (Heğni), Buğdaylı (Danzut), Sancaktepe (Keleverek), Yeşilyurt (Manastır), Devetaşı (İşkingsor) ve Çayırözü (Ağansos) isimli 22 ayrı köyden oluşmaktadır. Dolayısıyla Bayburt'un idari olarak mevcut 184 köyünden 22'si Demirözü'ne göç vermiştir.

Demirözü'ne, söz konusu 22 köyden toplam 36 ayrı soy isimde 66 hanelik nüfus göç etmiştir. Bu nüfus bugün Demirözü'nde oturanlar itibariyle 154 haneye ulaşmıştır. Demirözü dışında, İstanbul gibi büyük şehirler başta olmak üzere, dışarıya göç etmiş olanların sayısı 83 hanedir. Bu nüfusun 13 hanesi Almanya, Hollanda ve Fransa'da olmak üzere yurt dışında yaşamaktadırlar. Dolayısıyla Bayburt'un 22 ayrı köyünden Demirözü'ne göç eden 66 hane, bugün itibariyle Demirözü'nde oturmaya devam edenler ve buradan tekrar dışarı göç etmiş olanlarla birlikte toplam 236 hane olmuşlardır. Bu rakam kesin olarak bilinenlerden oluşmaktadır. Elli yıl ila seksen, yüz yıl öncesine uzanan süreçte Demirözü'nden göç ettiği için bilinmeyen, gözden kaçan ve unutulularla birlikte muhakkak ki rakam daha da artabilecektir.

Yurt dışında bulunanlar da, İstanbul ve diğer şehirlerde ikamet edenler de yazdan yaz Demirözü'ne gelip birkaç ay kalmak suretiyle hem akrabalarını ziyaret etmekte hem ilçedeki yıllık ekonomik ilişkilerini düzenle-

---

³ Yakub Abdal Bayburt'un en ilginç köylerinden biridir. Zira isminden anlaşıldığı kadarıyla bu köyün kuruluşu 1239 tarihli Babai İsyanından sonra Anadolu'nun dört bir etrafına dağılmış bulunan Abdalan-ı Rum Türk Halk Dervişleri taifesine dayanmaktadır. Geniş bilgi için bak. Özkan Açıkgöz, "Anadolu'nun Vatanlaştırılmasında Türk Halk Dervişlerinin Rolü Abdal Yakub ve Faaliyetleri" *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Mart 2001, ss. 29-36.

mekte, hem de kırsal, pastoral hatıralarını tazeleme imkânı bulmaktadırlar. 2008 yılında birincisi yapılan ve geleneksel hale getirilmesi düşünülen “Karaçayır Şenlikleri”nin, bu nüfusu her yıl yaz aylarında Demirözü’ne toplamak için güzel bir vesile olması beklenebilir. Benzer etkinliklerle bu sosyal süreçler daha cazip hale getirilip, rüşeym halindeki Demirözü kimliğinin pekişmesi sağlanabilir.

İlçeye Bayburt’un diğer köylerinden göç etmiş bulunan ailelerin en az yukarıda anlatılanlar kadar ilginç ve karmaşık toplumsal ilişkileri vardır. Sosyal bütünleşme ve kültürel entegrasyon bu kesim itibarıyla de son hızıyla devam etmektedir. Bu nüfusun bir kısmı isimleri anılan köylere dahi daha önceki dönemlerde başka bölgelerden göç etmişlerdir. Bu bilginin detayları söz konusu aileler tek tek incelendiğinde de görülecektir. Adabaşı’ndan göç etmiş bulunan “Açıkgöz” ailesi de bu kapsamda değerlendirilebilecek en ilginç örneklerden biridir.

1.7.1. Adabaşı (İşbonnos) Köyü’nden Göç Edenler: “Kara” ve “Açıkgöz” Aileleri

Adabaşı köyünden Demirözü’ne iki ayrı tarihte, iki ayrı soy isimde ve iki farklı akrabadan iki hane göç etmiştir. Bunlardan ilki “Kara” soy isimli ailedir. Adabaşı köyünden Demirözü’ne 1950’li yıllarda bir hane olarak göç eden aile, ilk zamanlar nalbantlık ile geçinirken; bugün hizmet sektörüne geçmiş durumdadırlar. Bu aile “Laz” olarak nitelendirilen Ataköy göçmeni “Yılmaz” ailesinden bir gelin almak suretiyle bu aileyle sıhriyet kurmuştur. İleride de görüleceği gibi, bugün itibarıyla Sünni-Türklerle “Laz” olarak nitelendirilen Trabzon göçmeni Sünni-Türk aileler arasında hısımlık bağı kurmak sıradan bir olay haline gelmiştir. Bu nedenle örneği çok fazla olan bu durumu tabloda (Tablo-1) belirtme ihtiyacı hissedilmemiştir. Söz konusu uygulama, tabloda da belirtildiği üzere, “Goro”larda yine örneği çok olan bir uygulama iken; Alevilerle bu anlamda bir bağ, bütün diğer alanlardaki iyi ilişkilere rağmen, hala kurulabilmiş değildir. Tabiatıyla bu durum, Demirözü’nün toplum bütünleşmesi önünde en dikkate değer engel durumundadır. Bununla beraber, Demirözü Alevilerinden İstanbul gibi büyük şehirlere göç edenlerinin Alevi olmayan ailelerden az da olsa kız aldığı veya olara kız verdiği duyulmakta olup, bu durum zaten bilinen bir toplumsal gerçektir. Bu itibarla söz konusu durum tespiti, Demirözü’nün her şeye rağmen yeni bir toplum üretmede büyük şehirlerin bütün işlevlerine sonuna kadar sahip olmadığına da işaret eder.

Demirözü'ne Adabaşı köyünden göç eden ikinci aile olan "Açıkgöz" soy isimli aile 1972'de ilçeye yerleşmiştir. Demirözü'ne 1 hane olarak göçmüş olan aile bugün üç hanesi Demirözü dışında olmak üzere toplam 11 hanedir. 37 yıl önce 80 yaşlarındaki Kiloğlu Abdulaziz Açıkgöz'ün riyasetinde ilçeye göç eden aile, bu süre zarfında 11 hanelik nüfusa ulaşmıştır. 37 yıl önce çiftçilik ve inşaatçılıkla meşgul olan aile, bugün çiftçiliğin yanı sıra, ticaretle meşgul olmakta, özel ve kamu hizmet sektöründe çalışarak geçimini sağlamaktadır.

Adabaşı köyünden 1 hane olarak göç eden ailenin söz konusu köyde on haneden fazla akrabası kalmıştır. Bu akraba topluluk da tıpkı Demirözü'ndekiler gibi çoğalmış ve bugün Adabaşı'nda yine on hane olarak yaşamakta iken; başta İstanbul olmak üzere, Eskişehir, İzmir, Kocaeli ve Erzurum gibi vilayetlere yaklaşık 80 hanelik "Açıkgöz" soy isimli nüfus göndermiştir. Dolayısıyla Açıkgöz soy isimli ve Adabaşı kökenli aile bugün yaklaşık 100 hane olarak Türkiye'nin değişik yerlerine dağılmış durumdadır. Ailenin her bir parçası gittiği yerlerde farklı ailelerden kız almak ve onlara kız vermek suretiyle dış evlilik (ekzogami) yapmış ve Türkiye nüfusunun genelinde görülen tecrübeye uygun olarak etnik-bölgesel karışıma ve sosyal bütünleşme sürecine dâhil olmuştur. Söz konusu sosyal bütünleşme süreci, ailenin Adabaşı köyünden önceki durağı da konuya dâhil edilirse daha iyi anlaşılacaktır.

Aile Adabaşı'na muhtemelen 1826'daki Osmanlı-Rus Savaşı'nda veya bu tarihlerdeki bir sel felaketi sonucu Trabzon'un Çaykara ilçesine bağlı *Ögene* eski isimli *Karaçam* yeni isimli köyden "Kiloğlu Ahmet" riyasetinde göç etmiştir. Trabzon'un Çaykara bölgesi bu vilayete yaklaşık 100 km mesafede iken; Bayburt'a 50 km mesafededir. Dolayısıyla bu bölgeden Bayburt'a geliş-gidişler sürekli yaşanmış, hareketlilik daha çok Bayburt'a doğru göçlerle sonuçlanmıştır. Bugün Bayburt'un 184 köyünden en az 100'ünde ve değişen oranlarda bu bölge menşeli nüfus yaşamaktadır. Farklı zamanlarda Bayburt'a göç eden bu nüfusun bir örneği de Demirözü'ndeki "Açıkgöz" ailesinin beş kuşak önceki dedeleri olan ve Adabaşı köyüne göç etmiş bulunan "Kiloğlu" veya "Kilcioğlu" sülalesidir.⁴

Demirözü'ndeki Trabzon göçmenleri kapsamında da incelendiği gibi,

⁴ Türk tarihinde "Kilci" isimli sülaleler mevcuttur. Aynı isim, aynı kökene işaret edebileceği gibi; aynı ismin farklı sülaleler tarafından kullanılması da mümkündür. Bir örnek için bak. Laslo Rasonyi, *Tarihte Türklük*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1996, s.168.

Bayburt'un daha birçok köyüne; Erzincan'ın Çayırlı ve Tercan ilçelerine bu bölgeden kitlesel göç verilmiş olmasının makul tarihi demografik sebepleri vardır. Bu nüfus muhaceretinin kıvrımları sadece bugüne özgü bir yol değildir. Müslüman Türkler Anadolu'ya göç etmeye başladıkları 11.yy'dan beri bu tecrübeyi tekrar etmektedirler. Türk veya Türklerle akraba kavimlerden tarihi sırasıyla Kimmerler, İskitler, Bulgarlar, Peçenekler ve Kıpçaklar Hazar'ın kuzeyinden Kafkasya'yı aşarak Anadolu'ya inerken; Oğuz Türkleri Hazar'ın güneyinden İran yoluyla buralara ulaşmışlardır. Ucu bugüne kavuşan, daha yeni ve daha kalabalık nüfus muhacereti güneyden Oğuz Türkleri ile yaşandığı için, bizi daha çok ilgilendiren ikincisi, yani Hazar'ın güney yoluyla gelen nüfus hareketidir.

İran yoluyla Anadolu'ya ayak basan Türk boylarının önemli bir kısmı göç yolu olarak deniz kıyısını kullanmışlardır. Toplum olarak karasal step geleneğine sahip bir millet için bu yollar ilgi çekici olmalıdır. Kuzeyde Karadeniz kıyısına kadar çıkıp bölgeyi görme, tanıma ve keşfetme ihtiyacı hisseden Türk boyları, denize ulaştıktan sonra daha önce gidenlerden bilindiği üzere kuzeydeki soğuk ve dağlık bölge olan Kafkasya'ya doğru değil, Karadeniz kıyısı boyunca batı Anadolu'ya doğru ilerlemişlerdir. Bu ilerleme dura-kalka devam etmiştir. Muhtemelen her gidilen yerde birkaç kuşak süresince yaşanmış olmalıdır. Türk boyları Artvin, Rize ve özellikle Trabzon üzerinden Karadeniz kıyısına ulaştıktan sonra tekrar iki yol takip etmişlerdir. İlki kıyıdan ayrılmaksızın Batı Anadolu'ya doğru ilerlemek; ikincisi ise, belli süre kıyıdan gittikten veya buralarda ikamet ettikten sonra tekrar güneye ve geniş arazilerin bulunduğu, Karadeniz ardı bölgelere geçmektir. Bayburt, Gümüşhane, Sivas ve Tokat illeri bu tür Karadeniz ardı göçlerin yaşandığı illerdir. Daha doğudan denize varan Türkler, batıda farklı noktalardan kıvrılarak tekrar iç illere göç etmiş ve yerleşmişlerdir. Bu nedenle Trabzon fazla göç alan bir bölge olduğu için, fazla da göç veren bir bölge olmuştur. Aksi halde bu kadar göçü üretebilecek büyüklükteki nüfusu besleyip barındırması imkânsız olurdu.

Bayburt'a göç eden nüfustan Kiloğlu sülalesinin devamı olan ve 1934'teki soyadı kanunu ile "Açıkgöz" soyadını alan ailenin muhacereti de genel tarihsel bilgiye uygun olarak bu şekildedir. 1980'de 90 yaşlarında vefat eden, sırasıyla Kiloğlu Ahmet, Bekir ve Mehmet oğlu Abdulaziz Açıkgöz'ün çocuklarına ve torunlarına aktardığı bilgiye göre, Kiloğlu ailesi de daha önce Hazar'ın güneyinden İran'ın Tebriz şehri yoluyla Anadolu'ya gelmiş ve Trabzon'un Çaykara İlçesine 25 km mesafedeki Ögene, şimdiki

ismiyle Karaçam köyüne yerleşmiş Oğuz Türklerindedir. Ailenin daha önceki yerleşim yerleri ve durakları nerelerdir bilinmiyor ama yaklaşık iki yüzyıl öncesinde Ögene'den Bayburt'un Adabaşı köyüne göç edilmiş olduğu nakli bilgiyle sabittir. Tahmin edileceği üzere, Kiloğlu sülalesinin tamamı Bayburt'a göç etmemiştir. Yine Abdulaziz Açıkgöz'ün bıraktığı bilgiye göre, Ögene'den bir kısım Kiloğlu nüfusu da Çaykara'nın Rize sınırındaki köyü olan ve ilçe merkezine 36 km mesafede bulunan *Arpaözü* yeni isimli *İpsil*'e göç etmiştir. Yine aile Bayburt'a geldikten sonra bir kısmı son Osmanlı-Rus savaşında Çorum'a bağlı Sungurlu ilçesine göç etmiş, bir kısmı da bilinmeyen bir zamanda ve bilinmeyen bir sebeple Bayburt'un Danişmend köyüne yerleşmiştir. Danişmend köyünde meskûn olanlarla temas devam ederken; İpsil ve Sungurlu'dakilerle her hangi bir temas ve iletişim söz konusu değildir. Şu an kaç hane oldukları veya nerelere kaç hane göç verdikleri konusunda herhangi bir bilgi mevcut değildir. En fazla altı kuşak önceki dedeleri aynı kişi olan bu insanlar bugün bir birlerinden kopmuşlar, her bir bölüğü yeni yerlerde yeni insanlarla tanışıp akrabalık kurarak yeni sosyal ilişkiler geliştirmişlerdir. Aile, son iki yüzyıldaki bu dönüşümüyle Türkiye Türk toplumunun mekanik dayanışmaya işaretle kan bağından azade; boy, soy ve aşiret yapılarından bağımsız; uzmanlaşmayı esas alan organik dayanışmaya istinat eden modern sosyal bütünleşmesine birim düzeyde katkıda bulunmaktadır. Bilindiği üzere bu sürecin bütünlüklü diğer adı "milletleşme"dir. Kiloğlu ailesinin söz konusu biçimlenişi, 70 milyonluk Türk toplumunun son yüzyıllardaki etnik ve sosyal dönüşüm seyrine birim düzeyde açıklık getirmesi bakımından son derece kayda değerdir. Türkiye hızla milletleşmektedir.

Dolayısıyla hangi sülaleden ayrıldığı bilinmeyen Kiloğlu sülalesi, bugün Türkiye içerisinde ondan fazla vilayetin sınırlarına dağılmış yüzlerce hanelik bir büyük aile veya oymak durumdadır. İşte bu oymağın bir kolu da Adabaşı köyünden Demirözü'ne göç etmiş olan ve 37 yıldır burada yaşayan "Açıkgöz" ailesidir. Bu bilgiler, Demirözü'ne göç eden nüfusun demografik durumunu ve menşeyini gözler önüne serdiği gibi; Bayburt'un ve bütün Türkiye Türklerinin Anadolu'daki nüfus muhaceretlerini ve maceralarını da anlatan, Anadolu Türklerinin kökenleri ve göç yolları hakkında bizlere ipuçları veren kıymetli bilgilerdir.

1.7.2.Sarımеше (Havnus) Köyü'nden Göç Edenler: Fidan, Gökteş, Ersen, Ateş, Kılıç ve Akkuş Aileleri

"Fidan" soy isimli aile, Sarımеше (Havnus) köyünden Demirözü'ne göç

eden en kalabalık ailedir. “Fettahlar” veya daha az bir kullanımla “Fettahoğulları” olarak da bilinirler. Yakından uzağa doğru, Bayburt’un Yazyurdu Köyü, Trabzon, K. Maraş, Adana ve İstanbul gibi Türkiye’nin birçok vilayetinde akrabası bulunan büyük bir ailenin Demirözü’ndeki koludurlar. İlçeye 1940’lı yıllarda yine Bayburt merkeze bağlı Sarımeşe köyünden komşu anlaşmazlığı, karşı akraba rekabeti, sürtüşme ve nihayet kan davası sonucu göç etmişlerdir. Demirözü’ne 15 hane olarak göç eden aile, bugün ilçede 55 hanelik bir nüfusa ulaşmış, dışarıya da 15 hane göç vermiştir. Bu son gurubun bir hanesi Fransa ve dört hanesi Almanya olmak üzere 5 hanesi yurt dışındadır. Bu rakamlara, Fidan soy isimli aileyle akraba olan Narman soy isimli aileyi ilave etmek yanlış olmayacaktır. Bu aile belli ki soy isim kanunundan evvelki bir tarihte Sarımeşe’den çıkıp, yine Bayburt’a bağlı Kozluk (Kırtasor) köyüne yerleşmiştir. Burada fazla kalma-yıp, tekrar Sarımeşe’deki akrabalarının göç ettiği yeni yerleşim yeri olan Demirözü’ne göç etmişlerdir. Bu aile Demirözü’ne 1960’lı yıllarda bir hane olarak gelmiş, bugün ilçede dört ve Kocaeli’nde iki hane olmak üzere toplam altı hanelik nüfusa sahiptirler. Dolayısıyla Fettahoğulları’nın ilçedeki mevcut nüfusu 59 hane, ilçe dışına gönderdikleri nüfus da 17 hane olmaktadır.

Ailenin ekonomik imkânları, özellikle Almanya’da çalışma yolunun açılmasıyla düzelme trendine girmiştir. Bayburt’taki birçok aile gibi, bu aile de mensuplarının çoğunu çalışmak üzere yurt dışına, özellikle Almanya’ya göndermiştir. Hala burada çalışmakta olup, emekliliğini bekleyenler vardır. Daha önce gidenlerin bir kısmı kendilerince yeterli parayı kazandıktan veya emekli olduktan sonra dönmüşlerdir. Bugün buradan getirdikleri birikimle ticaret, tarım ve hayvancılık yapmaktadırlar. Yeni kuşaklardan önemli bir kısmı da 1987 yılında Demirözü’nün ilçe oluşundan sonra devlet dairelerinde resmi kadrolara girmek suretiyle maişetini görece emniyet altına almışlardır.

1990’lı yılların sonlarında bir siyasi partinin başkanlığına seçilen siyasinin, Fettahoğulları sülalesine mensup bulunduğu bilgisi medyada yer alınca, Demirözü’ndeki bu aile mensupları heyecanlanmış, bir süre devam edecek olan boy asabiyeti hissetmişlerdir. Bu hissin sevkiyle yakından uzağa akrabaları ile buluşma ve tanışma arzusu ortaya çıkmıştır. Yine Bayburt merkeze bağlı Yazyurdu (Çağmas) köyünde yaşayan 30-40 hane nüfusun Fettahoğlu sülalesinden geldiğini üçüncü kaynaklardan öğrenince, bunlarla tanışma ve buluşma toplantıları düzenlenmiştir. İlk birkaç toplantıdan sonra, akrabalar arasında düzenli olarak yapılageldiği üzere karşılıklı düğünlere ve taziyelere gitme gündeme gelmiş ve bu eğilim daha çok Demirözü Fettahları

tarafından uygulanmak istenmiştir. Ne var ki, ilk birkaç etkinlikten sonra Yazıurdu Fettahlarının kültürce çok farklılaştığı, boy asabiyetini kaybettiği, hatta Demirözü Fettahlarını gerçek Fettahoğlu görmediği anlaşılmıştır. Süla- le taassubu ve boy asabiyeti bir yerden sonra kendi bindiği dalı kesen faktör olmuştur. Demirözü Fettahları Yazıurdu köyüne gittikleri birkaç taziye amaçlı ziyarette, buradaki insanların konuşma biçimlerinin değişik bir Kara- deniz şivesine dönüştüğünü gözlemlemişler ve konuşup anlaşmakta zorluk yaşadıklarını fark etmişlerdir. Bu durum, samimi bir ortamın oluşturul- masına şekli bir engel teşkil etmiştir. Yazıurdu Fettahları, Demirözü Fettah- larını gerçek Fettah görmediği için, gerek düğünlerde ve gerek taziyelerde içleri rahat bir şekilde onları evlerine ve mahrem alanlarına kabul edememiş- lerdir. Bu soğukluğu Demirözü Fettahları zaman içerisinde çok açık bir şekilde görmüşlerdir. Bu durumu önemseyen bir Demirözü Fettah mensubu Yazıurdu köyündeki akraba topluluktan bir kişiyi Demözüne getirerek, iki ailenin tanışmasından önce, 1980 yılında Demirözü'nde yapılan ve kapısının üzerine "*Fettahoğlu Apartmanı*" diye yazılan binayı ve yazıyı göstermiştir. Bu belgenin Yazıurdu Fettahlarını ikna edeceği düşünülmüş ama belli ki yeterli görülmemiştir. Bu tecrübelerden sonra iki akraba topluluk arasındaki ilişkiler soğumuş ve Demirözü'ndekiler itibariyle Fettahoğlu asabiyesi de tekrar sönme sürecine girmiş veya farklı bir biçimde kendini yeniden ifade etme gereği hissetmiştir.

Sonuç itibariyle, geçmişte akraba olan bu iki topluluk bugün birbir- lerini akraba sıcaklığı ile kabullenememektedirler. Bu durum, beşeri samimi- yetin ve dayanışma duygusunun, akrabalıktan daha çok güncel gerçekliği olan ve makul köklere sahip sosyal, ekonomik ilişkilere dayalı olduğunu ortaya koymaktadır. Demirözü Fettahları bugün itibariyle kendilerini Yazıurdu köyündeki eski akrabalarına değil, Demirözü'ndeki yeni hısımla- rına daha yakın bulmakta ve onlarla daha samimi ilişkiler geliştirebilmek- tedir. Akrabalık değil, hısımlık ve sosyal ilişkiler galip gelmiştir. Gündelik hayatı ve bugünden yarına uzanışı mekanik dayanışma değil, organik daya- nışma belirlemiştir. Geleceğin boy asabiyetinde değil; milletleşmede olduğu anlaşılmıştır. Toplumsal kimliğin oluşumunun kan bağına değil, daha çok sosyal temele dayandığı bu özel örnekte bütün açıklığıyla ortaya çıkmaktadır.

Bayburt ve Trabzon'da birkaç merkezde Fettahoğlu ailesi yaşamak- tadır. Bayburt'ta Yazıurdu, Sarımeşe ve Demirözü'nde yaklaşık yüz hane, Trabzon'da ise, Vakfıkebirde, Of'ta, Çaykara'ya bağlı Çayıroba (Yenti) köyünde bin 500 hane kadar Fettahoğlu ailesi mensubu yaşamaktadır. Ne

var ki, bunlar arasında mitik bir soy birliği düşüncesinden başka somut toplumsal birlik söz konusu değildir. Adana’da 6 bin aile kendini bu sülaleye ait bilmekte ama bugün itibariyle bunların ne Bayburt’takilerle ve ne de Trabzon’dakilerle sıcak bir akraba teması devam etmektedir. Her yıl yapılan ve sembolik olmaktan öte bir işlevi bulunmayan pikniklerden başka bir araya gelme söz konusu değildir.

Yukarıda da görüldüğü gibi, muhtemelen ataları on kuşak önce aynı kişi olan Demirözü ve Yazyurdu Fettahları bugün sosyal ve kültürel olarak birbirlerine yabancı düşebilmişlerdir. Bugün Demirözü’nde yaşayan bir Fettah yaşlısı kimse, kendini en fazla on kuşak önceki aynı atanın Yazyurdu’nda oturan torunlarına değil, Demirözü’nde son yirmi otuz yılda kurduğu hısımlık ve komşuluğun ürünü olan sosyal ilişkilerine daha yakın hissetmektedir. “*Demirözü ergime potası*” diye ifade edilebilecek olan bu pota, bu denli güçlü bir işleve sahiptir. Modern toplumlar diyebileceğimiz tarımsal üretimden kopmuş toplumlar, kan bağına esas alarak değil, bu şekilde makul derecede kökenleri bulunan, ama özellikle güncel ve gerçek sosyal ilişkiler üzerine inşa olmaktadır. Tarımdan kopmuş bütün dünya toplumları böyle olduğu gibi, Türkiye de son yüzyılda bu dönüşümü bütün hızıyla yaşamaktadır. “Yakınlık Sapıncı” sonucu bizler bu durumu bugün çok açık görmiyor olsak da, bir zaman sonra dışarıdan bakabilenler bu oluşumu çok daha net bir şekilde göreceklerdir.

On milyonlarca Türk’ün yaşadığı Anadolu toprakları üzerinde tecrübe edilen bu küçük örnek son derece büyük mesajlar içermektedir. Bu mesajlar maddeler halinde şöylece sıralanabilir: 1- İki asırlık Selçuklu ve altı asırlık Osmanlı yerleşik toplum uygulamasından ve nihayet son elli yılda yaşanan şehirleşme kaynaklı kitlesel göçlerden sonra Anadolu’da boy asabiyesi sona ermiştir. 2- Boy ve sülale asabiyesinin yerini sosyal bütünleşme ve nihayet milletleşme süreci almıştır. 3- Kendine özgü şartları kaybeden boy, soy ve sülale yapıları, bu yapıların asabiyesi yerine sosyal gerçekliğin sunduğu sosyal bütünleşmeyi tercih eder konuma gelmişlerdir. 4- Kültür birliği ve yaşama tarzı benzerliği, soy birliğinden önemli hale gelmiştir. 5- Türkiye’de toplumsal biçimlenmenin geleceğine yön verecek olan temel olgu, kan bağı dayanışmasına işaretle asabiye değil, iş bölümüne, sosyal dayanışmaya, moral değerlere işaretle sosyal bütünleşme ve kültür birliği olacaktır.

Fattahoğulları bugün itibariyle Demirözü’nde yeni bir sosyal oluşum içerisine girmiş bulunmaktadırlar. Lazlardan ve Goro’lardan gelin alma ve bunlara kız verme, Fettahoğulları arasında diğer kesimlerde olduğu gibi çok

sıradan bir vakta haline gelmiş ve örneği fazla uygulamalardan birisi olmuştur. Sosyal faaliyetlerin, kültürün ve güvenliğin yeni bir sosyal çevrede yeniden yapılanması sonucu sosyal aidiyet de kendini yeniden yorumlamış ve yeniden üretmiştir. Ortaya çıkan yeni aidiyetin diğer bölgelerdeki Fettahoğullarından çok Demirözü’ndeki yeni oluşumla güçlü bağları vardır. Sosyal bağlar üzerine temellenmiş olan aidiyet ve sosyal kimlik, kan bağına dayalı olan kimlikten önemli hale gelmiştir. Bütün hatıralara, eskiye duyulan özleme ve bir kökten gelmeye inanmanın verdiği asabiye duygusuna rağmen, yaşanan gerçek ilişkiler kimliği ve sosyal bünyeyi biçimlendirmekte daha etkili olmuştur. Bu minvaldeki sosyal süreç bütün hızıyla devam etmektedir. Henüz iki kuşaklık süre bile geçmeden Fettahoğullarının Demirözü sosyal havuzunda yaşamakta olduğu toplumsal biçimlenme, Anadolu’nun bin yıllık toplumsal biçimlenişi bakımından son derece kayda değerdir. Bir sosyal bütünleşme için gerekli ortalama üç kuşaklık süre henüz dolmadan ortaya çıkan bu manzara bir iki kuşak sonrası için daha güçlü ve kendine özgü daha farklı sosyal bütünleşmelere ve biçimlenmelere işaret etmektedir.

Gerek halk dilinde *Seferberlik* denen I. Dünya Savaşı sürecinde yaşanan toplu kaldırmalar sonucu oluşan boşlukları doldurmaya matuf nüfus muhaceretleri; gerek göçerlikten yerleşikliğe geçme sonucu ve gerek kırsaldan şehirlere artan göçler sonucu oluşan yeni nüfus manzaraları ve sosyal yapılar Türkiye’nin geçirmekte olduğu büyük sosyal biçimlenmenin kaynakları konumundadır. Bu süreçlerin sosyal sonuçları henüz bitmemiş, devam etmektedir. Görüldüğü kadarıyla süreç toplumsal bütünleşmeden ve kültürel entegrasyondan yana işlemektedir. Bir iki kuşak sonra Türkiye bugünkünden daha güçlü bir sosyal bütünleşmeye ve milletleşmeye sahip olacak gibi görünmektedir.

Demirözü’ne Bayburt’un Sarımeşe köyünden göç eden bir diğer aile ise “Göktaş” ailesidir. Yaklaşık elli yıl önce iki hane olarak Demirözü’ne göç edip yerleşen aile, bugün ilçede 5, İstanbul başta olmak üzere ilçedışı ise 6 hanelik nüfusa sahiptir. Son yıllara kadar yurt dışı gurbetçiliği ailede yaygın bir kazanç yolu olmuştur. Aileden birkaç hane Almanya’da uzun yıllar çalışmak suretiyle Türkiye’deki nüfuslarını geçindirme imkânı bulmuşlardır. Bu imkân daha önce görüldüğü ve aşağıda da gündeme geleceği üzere daha birçok ailenin kazanç kapısı olmuştur. Özellikle Bayburt’un kuzey yönündeki Trabzon’a yakın köylerinden, halk lisanıyla “aşağı ova”dan gelen aşağı ovalılar için yurtdışı, özellikle de Almanya büyük ve ciddi bir kazanç adresi olmuştur. Daha çok inşaatlarda ve benzeri alt sosyal tabakaların yapacağı

işlerde çalışan bu insanlardan bir kısmı ailesini ve çocuklarını da yanında götürmüştü de, büyük çoğunluk yılın dokuz ay kadarını Almanya’da çalışıp, üç ay kadar zamanını Türkiye’de ailelerinin yanında geçirmek suretiyle halk lisanıyla “Almancılık” ve “gurbetçilik” yapmışlardır.

Göktaş ailesinin Sarımeşe’den öncesi de bilinmektedir. Yaşlılardan alınan bilgiye göre, bu aile Sarımeşe’ye eski ismi *Şarah* olan ve Türkiye’nin son yıllarda iyi tanıdığı Çaykara’nın turistik beldesi Uzungöl’den göç etmişlerdir. Tam olarak ne zaman göç ettikleri bilinmese de, bu tarihin 1900’lerin başları olma ihtimali güçlüdür. Benzer şekilde göç sebebi de tam olarak bilinmemekte fakat bunun da diğerlerine benzer biçimde Osmanlı-Rus savaşlarından birinde yaşanan Rus baskınından, sel felaketi gibi tabii bir sebepten veya nüfus yoğunluğuna dayalı geçim sıkıntısından kaynaklandığı tahmin edilebilir. Bayburt’un çeşitli köylerine Trabzon’dan göç eden bu aileler diğer örneklerde olduğu üzere kendi aralarında bir tür dayanışma yoluna gitmişler ve evlilikleri de öncelikle kendi aralarında yapmışlardır. Daha önce anlatılan ailelerden Açıkgöz ailesiyle ilgili bilgileri torunlarına aktaran Kiloğlu Abdulaziz Açıkgöz, muhtemelen ailenin tercihi olarak eşini yine Çaykara menşeli bir aile olan ve o tarihte Sarımeşe’de ikamet eden Göktaş ailesinden seçmiştir. Böylesi bir eğilim, her bölgenin kendi göçerleri arasında, ama sadece ilk kuşaklara has geniş bir uygulama olmuştur. Buna karşın, ikinci kuşaktan itibaren bu ailelerin hepsinde olduğu gibi, Trabzon menşeli aileler de evliliklerini beraber yaşadıkları aileler arasından menşei ve geldiği bölge farkı gözetmeksizin yapabilmışlerdir. Dolayısıyla evliliklerde belli başlı üç aşama izlendiği ve bunun birçok sosyal oluşumda olduğu üzere üç kuşakta tamamlandığı söylenebilir. Göç eden ilk kuşak, kendisinin veya çocuklarının evliliği için geldiği bölgeye geri dönmüş, oralardan kız almış, gelin seçmiştir. İkinci kuşak, yeni göç ettiği bölgede yine kendi geldiği bölgeden gelmiş bulunan aileleri bulup, onların kızlarını gelin alma yoluna gitmiştir. Üçüncü kuşak ise, genellikle iki kuşak öncesinin gelip yerleştiği yeni memleketindeki herhangi aileden bireyle evlilik yapabilecek duruma gelmiştir. Daha önce de görüldüğü gibi, burada Goro, Kürt, Laz veya Türk nitelmesi önemli olmaksızın bu evlilikler üçüncü kuşaktan itibaren genel geçer bir hale gelebilmiştir. Bu sosyal bütünleşme sürecinin tek istisnası Alevi ve Alevi olmayan anlamında dini meşrep farklılığıdır. Bununla beraber, bu iki kesim arasında diğer bütün ilişkilerin normal ve ayırım gözetilmeksizin yapıldığı daha önce vurgulanmıştı.

Sarımeşe Köyü’nden Demirözü’ne göç eden diğer bir aile “Ersen”

ailesidir. Bu aile söz konusu köyden göç eden ikinci büyük ailedir. Bu aile 1950 yıllarında 5 hane olarak ilçeye göç etmiştir. Bugünkü nüfusları ise 13 hanedir. Ayrıca iki hane Almanya’da ve üç hane de İstanbul’da olmak üzere toplam 5 hane de Demirözü dışında ikamet etmektedir. Diğer Sarımeşe kökenli aileler gibi bu aile de Sarımeşe Köyü’ne daha önceki bir tarihte yine başka bir yerden göç etmişlerdir. Ersen ailesi’ne gerek Sarımeşe’de gerek Demirözü’nde eski söylemin bir devamı ve yaygınlaşmış biçimi olarak “Erzenililer” denmektedir. Aileye mensup bireyler de sülalenin Erzen şehrinden geldiğini ifade etmektedirler. “Erzen Şehri”nin neresi olduğu ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Fakat iki ihtimal söz konusudur. İlk ihtimal eski ismi “Erzen-i Rum” olan Erzurum’dur. İkinci ihtimal ise, tarihte yine Erzurum ile Bitlis arasında bulunan daha küçük bir şehir olan “Erzen”dir. Her iki ihtimal durumunda da ailenin kökü yüz yıl ötesinde yine Doğu Anadolu Türklerine dayanmaktadır. Eğer bu yer Bitlis-Erzen ise, buralarda vaktiyle Oğuz boylarından İnaloğulları’nın Beylik kurduğu bilinmektedir. Ersenler de bunların maiyetindeki Oğuz Türklerinden olabilir. Aile Sarımeşe’ye söz konusu yerden 1800’lü yılların sonlarında göç ettiğini tahmin etmek mümkündür. Demografik veriler bu tarihlere işaret etmektedir.

Ersen ailesinin geçim kaynağı diğer “aşağı ovalılar”ın çoğunda görüldüğü üzere önce yurt içi ve yurt dışı gurbetçilik, sonra da çiftçilik, ticaret ve devlet memurluğu olmuştur. Ailenin diğer aşağı ovalılarla birlikte Demirözü’ne tarım noktasında yeni bir soluk getirdiği bilinmektedir. Aşağı ovalılardan sonra Demirözü’nde yetişen tarım ürünleri çeşitlenmiştir. Özellikle bağ, bahçe yapma işleri, meyve ağacı dikme işleri ve araziye kavak ve söğüt ağacı dikmekle olsun araziye yeşillendirme ve hatta araziye kanallarla su götürme ve sulama işleminin aşağı ovalılarla birlikte yeni bir renk ve soluk geldiği bilinmektedir. Aşağı Ovalılar gelene kadar Demirözü’nde ekilen ve dikilen tarım ürünü sadece arpa, buğday ve lahanadan ibaret iken; daha sonra bunlara yonca, gorunga, fiğ, mercimek, fasulye, patates ve meyvecilik vs. ilave olmuş veya bunlar yaygın ve sistemli bir şekilde yetiştirilmeye başlanmıştır. Ekonomik üretimi artan Demirözü sınırları içerisinde kaynakları çeşitlendirip, artırmaya ve bunları paylaşmaya dayalı, ekonomik çıkar dayanışması etrafında örgülenen, kendine özgü bir sosyal bütünleşme havuzunun da oluştuğu kuvvetle ifade edilebilir. Son elli, altmış yılda meydana getirilen bu ekonomik havuzun aynı zamanda bir etnik ve sosyal ergime potası işlevi gördüğü de dile getirilmesi gereken sosyal hayatın birbiriyle ilgili yüzlerinden birisidir. Etnik derinliği de dâhil olmak üzere,

toplumsal kimlikler temelde ortak çıkarlar etrafında biçimlenir. Bu ortak çıkarlar, en başta güvenlik olabileceği gibi, güvenlikten hemen sonra ve bunun sağlanmasının hemen akabinde çok daha etkili bir şekilde ekonomik çıkarlar olarak kendini gösterir. Bütün dünyada olduğu gibi, Türkiye'nin geçirdiği genel toplumsal dönüşüm biçimine uygun olarak Demirözü de bu prensibe paralel biçimde ve ortak çıkarlara dayalı yeni bir kimlik oluşum havuzu ortaya çıkarmıştır. Demirözü'nde biçimlenmekte olan yeni hısımlık ve akrabalıklar biraz da bu ortak ekonomik döngünün eseridir. Söz konusu ekonomik döngü, beşeri dinamizmin bu yönü de sürece dâhil edilince önemi daha da iyi anlaşılmaktadır.

Ateş, Akkuş ve Kılıç aileleri Sarımeşe Köyü'nden Demirözü'ne göç eden diğer üç ailedir. Ateş ailesi iki hane olarak gelmiş, bugün sadece bir hane kalmıştır. Diğerlerinden iki hanesi İstanbul'a ve bir hanesi de çalıştığı kurumun personel planlaması gereği Bayburt Merkeze göç etmiştir. Akkuş ailesi ise, iki ayrı zamanda iki hane olarak gelmişlerdir. Bugün üç hanesi Demirözü'nde ikamet eden ailenin, biri Fransa'da, diğeri İstanbul'da olmak üzere iki hanesi de dışarıda yaşamaktadır.

Kılıç ailesi ise, 1960'lı yıllarda bir hane olarak gelmiş, bugün iki hanedir. Bunlardan biri Demirözü'nde ve diğeri resmi görev icabı Bayburt Merkezde ikamet etmektedir. Diğer birçok ailenin Demirözü öncesi ilişkilerine ve Aşağı Ovalılar ifadesinin ailevi temellerine işaret etmek üzere, bu ailenin Sarımeşe Köyü'ndeki yıllarından itibaren, diğer bir aşağı ova köyü olan Adabaşı Köyü'nden Açıkgöz ailesi ile mevcut bulunan sıhriyet ilişkisine değinmek fikir verici olabilir. Henüz Demirözü Nahiyesine göç etmeden evvel, Sarımeşe Köyü'nden Kılıç ailesi, Adabaşı Köyü'nde ikamet eden Açıkgöz ailesinden bir gelin almıştır. 1940'ların hikâyesi olan bu hadise gereği, zamanla Demirözü'ne göç eden Kılıç ailesi ile var olan ilişkileri sebebiyle Açıkgöz ailesinden bir kısım bireyler de Demirözü'ne kısa süreli ziyaretlerde bulunmuşlardır. Açıkgöz ailesinin benzer ilişkileri Kılıç ailesiyle olan ilişkiler gibi eski olmamakla birlikte, Ersen ailesiyle de mevcuttur. Bu ikinci aileden bir gelin alıp, onlara iki kız veren Açıkgöz ailesi büyükleri, her iki ailenin de daha sonraki bir tarihte Demirözü'ne göç etmiş olması dolayısıyla, ziyaretler vesilesiyle zaman zaman buraya gidip dönmüş ve göç edilebilecek bir yer olup olmadığını öğrenme adına ön keşif yapma imkânı da bulmuşlardır denebilir. Sarımeşe Köyü'ne yaklaşık 10 km mesafede bulunan Adabaşı Köyünde oturan bu ailelerin aralarındaki sıhriyet ilişkileri diğer birçok aşağı ova menşeli ailede de mevcuttur. Bu ilişkiler

Demirözü'ne yaşanan toplu göçleri kolaylaştırmakla kalmamış, buradaki sosyal bütünleşmeyi geçmişini olan bir temel üzerine inşa etmenin de en büyük zemini olmuştur.

1.7.3.Çayırköprü (Vağında) Köyü'nden Göç Edenler; Gürbüz ve Yılmaz Aileleri

Demirözü'ne 1925-30 yıllarında gelmiş bulunan her iki aile de akraba ve amcazadedirler. İlçeye soyadı kanunundan önce geldikleri ve muhtemelen Demirözü'nde ayrı mahallelere yerleştikleri, iki ayrı ekonomik öbek oluşturdukları için iki ayrı soy isim almışlardır. Her iki soy isimde birer hane olarak Demirözü'ne göç eden ailenin bugün ilçede 6 ve ilçe dışında 3 hane olmak üzere toplam dokuz hanelik nüfusu vardır. Aile Demirözü'ne Bayburt'un köylerinden gelen en eski ailedir. Bu anlamda "Eski Komşular" ifadesinin odağında yer alan ailelerden biridir. 70-80 yıllık mazileriyle Demirözü'nde üçüncü kuşağı yaşamaktadırlar. Ailenin ilk kuşak üyelerinden bazıları zamanın Demirözü (Kısanta) Köyü'nde muhtarlık görevinde bulunmuşlar ve ikinci kuşaktan bir aile bireyi 2004 yerel seçimlerinde Belediye Başkanlığı görevine seçilmiştir. Demirözü'nde seçimler civar köy, kasaba ve ilçelerde yaşandığı gibi yüksek tansiyonlu ve sosyal yarımalarla sebep olan cinsten seçimler değildir. Her şey seçim bittiğinde biter ve herkes yine eski düzende komşuluk ilişkilerine devam eder. Belediye başkanlığı veya muhtarlık seçimleri dolayısıyla küskünlükler nadir yaşanan ve kısa süren vakalar olduğu gibi; şiddet olayları hemen hiç yaşanmamaktadır. Bunun Demirözü'nün kozmopolit olmasına dayanan, rekabet halindeki belli başlı ailelerin bulunmayışı gibi, çok kutuplu sosyal ve siyasi yapıya sahip olmak gibi birçok kendine özgü sebepleri mevcuttur. Bununla beraber, başka yerlerdeki güçlü ailelerin yerine geçebilecek yapı Demirözü'nde "Eski Komşular" kavramının içini dolduran sosyal yapıdır. Bugüne kadarki beş belediye başkanından beşinin de eski komşular bağlamında değerlendirilebilecek Demirözü'nün görece en eski sakinlerinden olmaları tesadüf değildir. Bununla beraber, daha önce de vurgulandığı üzere, "Eski Komşular" ifadesinin ekonomik, sosyal ve özellikle siyasi hayattaki belirleyiciliği Demirözü'nün daha temel kimliği olan çoğulcu yapısı karşısında sürekli gerileme halindedir.

Gürbüz ve Yılmaz aileleri daha çok çiftçilik, hayvancılık ve devlet memurluğu ile iştilal etmektedirler. Demirözü'ne ilk gelen ailelerden olmaları ve 1936 yılındaki arazi dağıtımına işaret eden "tevzi"de burada meskûn bulunmaları dolayısıyla geniş, sulak ve görece verimli arazilere

sahiptirler. Bu aile de diğer bütün aileler gibi, özellikle ilk kuşaktan sonra evlilikleri ya Demirözü'ndeki yeni komşularından ya da civar köylerden gelin almak ve vermek suretiyle yapmışlar, böylece son iki kuşak itibariyle Demirözü'nün bahsedilen ergime potasına dâhil olmuşlardır.

1.7.4.Konursu Köyünden Göç Edenler: Keskinöğlü, Süngüoğlu ve Topaloğlu Aileleri

Konursu, Bayburt'un büyük köylerinden birisidir. Bayburt'un eski ve köklü Türk nüfus barındıran köylerindedir. Buradan Demirözü'ne göç edenler üç soy isimde, üç ayrı akraba halinde ve beş hane olarak gelmişlerdir.

1940-50 yıllarında Demirözü'ne göç eden Keskinöğlü ailesi, 2 hane olarak ilçeye gelmiştir. Bugün 3 hane olan aile çiftçilik ve ticaret ile geçimini sağlamaktadır. Süngüoğlu soy isimli aile 1 hane olarak gelmiş, bugün dört hanesi Demirözü'nde oturmakta ve bir hanesi Erzincan'da yaşamaktadır. Çiftçilik ve işçilikle geçimini sağlayan ailenin Gorolardan iki farklı aileye iki kızlarını vermek suretiyle onlarla hısımlık tesis etmişlerdir. Kurulan bu ailelerden ilkinin çocuklarının birisi ise Açıkgözlere gelin olarak gitmiştir. Dolayısıyla bu son evlilikten doğan çocuğun babası Türk, annesi ise biri Türk diğeri Goro Kürdü bireylerin evliliğinden değildir. Bu şekildeki katmerli etnik karışımlar Demirözü'nde neredeyse sıradan bir hal almıştır. Konursu beldesinden Demirözü'ne göç eden üçüncü aile konumundaki Topaloğlu ailesi ise, 1955-60 yıllarında 2 hane olarak ilçeye yerleşmiştir. Bugün Demirözü'nde 2 hanelik nüfusa sahip olup, 3 hane de İstanbul ve Ankara'da yaşamaktadır. Aile çiftçilik, memurluk ve işçilikle geçimini sağlamaktadır.

Konursu'dan Demirözü'ne göç etmiş "Mercimek" soy isimli bir aile daha vardır ki, tekrar göç edip Erzincan'a yerleştiği ve geride bu soy isimli tek bir hane bile kalmadığı için tabloda bu aileye yer verilmemiş, burada da ilave bilgi vermeye gerek görülmemiştir. Bununla beraber, Demirözü'ne göç edip burada bir müddet kaldıktan sonra, geride tek bir hane bile bırakmayacak şekilde tekrar dışarı giden ailelerin de var olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

1.7.5.Sancaktepe (Keleverek) Köyü'nden Göç Edenler: Ağar, Balaban ve Turanlı Aileleri

Sancaktepe (Keleverek) Köyü Bayburt ile Demirözü arasında bulunmaktadır. Keleverek, Demirözü gibi dışarıdan gelen yeni göçmenlerle

oluşmuş bir köydür. Özellikle Revan'dan ve Trabzon'un Çaykara ilçesinden buraya göç eden birçok aile vardır. Bununla beraber, yine Demirözü gibi gelen nüfusun hepsini tutamamıştır. Revan'dan gelenlerin bir kısmı burada kalırken; diğer kısmı da Demirözü'ne ve başka yerlere göç etmiştir. Çaykara'dan gelip hala bu köyde yaşayanlar bulunduğu gibi; tekrar geri dönenler veya başka yerlere göç edenler de olmuştur. Sancaktepe'den Demirözü'ne göç edenlerden ikisi Alevi meşrep Revan Göçmeni Ağar ailesi ve Balaban ailesi iken; diğeri de muhtemelen menşei yine Revan'a dayanan Sünni meşrep Turanlı ailesidir.

Ağar ailesi, Demirözü'ne 1 hane olarak gelmiş ve bugün de 1 hanedir. İstanbul'da da 1 hanelik nüfusa sahiptir. Lolanlı aşiretine mensup köklü bir ailedir. Bu aile ile ilgili Revan'dan göç eden Kürt-Alevi aileler kapsamında bilgi verildiği için burada bununla iktifa edilecektir.

Balaban ailesi, Ağar ailesi gibi önce Revan'dan Sancaktepe'ye, buradan da Demirözü'ne göç etmişlerdir. İki hane olarak gelmiş ve bugün de iki hanedir. Üç hanelik bir nüfus da İstanbul'da ikamet etmektedir. Aile Kürt ve Alevi olmakla birlikte, 1990'larda vefat eden ve "Benzo Dayı" diye bilinen aile büyüğü daha önce Demirözü'nün bir mahallesinde muhtarlık yapmış saygın bir kişi olup, hoşgörülü, sevecen ve mütebedeyyin bir yapıya sahipti. En nihayet kendisinin ölünce Alevi mezarlığına değil, Sünni mezarlığına defnedilmesini vasiyet ettiği bilinmektedir. Ailenin genç bireyleri de büyüklerini takip edecek tarzda, toplumla son derece uyumlu ve genel geçer toplumsal değerlerle iç içedirler.

Turanlı ailesi ise, yukarıda da belirtildiği gibi, muhtemelen diğer Gorolar gibi 1900'lerin başlarında veya 1800'lerin sonlarında Rusların kışkırtmaları sonucu Ermenilerin şiddet eylemleri ve hatta katliamları akabinde Revan'dan göç ederek Kars ve Erzurum yolu istikametiyle Bayburt'a gelip, Sancaktepe (Keleverek) Köyü'ne yerleşmişlerdir. Turanlı ailesi diğer birçok Goro aile gibi uzun yıllar Demirözü'ne bağlı köylerde çobanlık yaparak geçimlerini sağlamışlardır. Bugün Turanlı ailesinden çobanlık yapan kalmamıştır. Hepsi kazanç yolunu başka bir alana kaydırmıştır. Çiftçilik, hayvancılık, işçilik, ticaret ve hizmet sektörü bunlardandır. Turanlı ailesinin Keleverek'te hala hısımları ve akrabaları bulunmaktadır. Bunların birçoğu bugün İstanbul'a göç etmişlerdir. Özellikle Demirözü'ndekiler ve İstanbul'dakiler için sosyal bütünleşme son derece ileri boyutlardadır. Evliliklerde Goro, Türk ayrımı yapılmamaktadır. Belki böyle bir ayrım akıllara bile gelmemektedir. Bu durumun bir sonucu olarak Turanlı ailesinin bir üyesi, Tür-

kiye'nin en büyük etnik, sosyal ve kültürel kaynaşma kazanı olan İstanbul'da tanıştığı Urfa göçmeni Karakeçili aşiretine mensup bir Türk ailenin kızıyla hiçbir tereddüt yaşamadan evlenebilmiştir. Aynı şekilde karşı taraf da bu anlamda her hangi bir tereddüt ve kararsızlık yaşamamıştır. Karşılıklı bu olumlu yaklaşımlar, Türkiye'nin büyük şehirlerinde sosyal bütünleşmenin kültürel ve etnik bütünleşme boyutuna vardığını ve en mahrem konular gündeme geldiğinde bile insanların birbirlerini yabancı olarak görmeyecek kadar onları kendilerine yakın hissettiklerini göstermektedir. Selçuklu ve Osmanlı yüzyıllarının üzerine Türkiye'nin son yüzyılda elde ettiği bu sosyal bütünleşme merhalesi muhakkak ki aşiret, boy, soy ve sülale asabiyesini aşmış, milletleşme sürecine girmiş olma bakımından son derece kayda değerdir.

2.Ergime Potası Demirözü'nde Demografik, Etnik ve Sosyal Dönüşüm

Demirözü nüfusunun etnik, ekonomik, demografik ve sosyal gelişimini araştırmayı hedef edinen bu çalışma sürecinde, kabaca 2 bin 500 nüfuslu Demirözü İlçesi nüfusunun tamamının son 80-100 yılda buraya göç edip yerleşenlerden oluştuğu anlaşılmıştır. Soyisimler esas alınarak çıkarılan tabloda şu an Demirözü'nde 82 soyisimden ailenin yaşadığı görülmüştür. Bu aileler arasına gelip geçici nüfus kapsamında değerlendirilen memur kesiminin dâhil edilmediğini belirtmek gerekir. Mevcut 82 farklı soyisimdeki ailelerden Demirözü'ne en önce gelen bile burada kabaca yüz yıllık bir maziye sahiptir. Diğerleri ise, derece derece daha da az zamandır Demirözü'nde yaşamaktadırlar. Dolayısıyla bir kısım nüfus henüz üçüncü kuşağı yaşamaktayken; diğer grubun bir kısmı birinci, bir kısmı da ancak ikinci kuşağı yaşamaktadır. Toplumsal gelişmelerin istikrarlı hale gelebilmesi için gerekli olan üç kuşaklık süre Demirözü nüfusunun tamamı için henüz dolmuş değildir. Buna rağmen aşağıda somut olarak bazı örneklerle de açıklanacağı üzere, sosyal değişme ve nihayet bütünleşme anlamında Demirözü'nde önemli aşamalar kaydedilmiştir.

Söz konusu 82 ayrı soyisimden aile Demirözü'ne yüz yıl içerisinde ve değişik zamanlarda 122 hane olarak göç etmiş, bugün 461 haneye ulaşmıştır. Bununla beraber, bu 461 hanenin ancak 267 hanesi bugün Demirözü'nde yaşamakta, geriye kalan 197 hanesinin büyük bölümü İstanbul gibi göç alan büyük şehirlere dağılmışken; geriye kalan kısmın 20 hane gibi küçük bir parçası da çoktan aza doğru sırasıyla "gurbetçilik" üzere gittikleri Almanya, Fransa ve Hollanda'da yaşamaktadırlar.

Demirözü'ne uzaktan yakına doğru Rusya'dan, eski ismi Revan olan bugünkü Ermenistan'ın başkenti Erivan'dan, Bayburt merkez ara durağıyla Ankara'dan, Artvin'den, Erzurum'dan, Trabzon'dan, Gümüşhane'den ve Bayburt'un diğer köylerinden 82 soyisimde 122 hane göç etmiştir. Bu nüfus Rusya'dan 1 hane; Revan'dan 20 soyisimde 25 hane; Ankara'dan bir soyisimde iki hane; Artvin'den bir hane; Erzurum'dan 6 soyisimde 9 hane; Trabzon'dan 15 soyisimde 16 hane; Gümüşhane'den iki soyisimde iki hane ve Bayburt'un civar köylerinden 36 ayrı soyisimde 66 hane olarak Demirözü'ne göç etmiştir. Dolayısıyla bugünkü Demirözü'ne ilk göç edenlerin 56 hanesi Bayburt dışından, 66 hanesi ise Bayburt'un civar köylerinden gelmişlerdir.

Demirözü'nün 267 hanelik bugünkü yerleşik nüfusunun 3'ü Türk, 26'ü Kürt olmak üzere toplam 27 hanesi Alevi; 33 hanesi "Şafii-Kürt" diye de ifade edilen Sünni-Goro; geriye kalan 195 hanelik kısmı da Sünni-Türk kökenlidir. Laz diye ifade edilen 28 hanelik topluluk da tabiatıyla son grupta değerlendirilmiştir. Bu grupta diğer Sünni küçük gruplar da yer almıştır.

Bununla beraber Demirözü'nde son yüz yılda yeni baştan inşa edilen ekonomik üretim biçimi, iktisadi rekabet, işbölümü, meslek grupları ve nihayet toplumsal yaşama tarzı gereği etnik kökenler büyük oranda önemini yitiren ayrımlar olmuştur. Bugünkü Demirözü toplum yapılanmasında insanların kökenlerinden çok bugününe ve geleceğine önem verilmektedir. Bunu en iyi evliliklerde gözlemleyebiliriz. Daha önce de değinildiği üzere Aleviler dışında diğer bütün kesimler karşılıklı evliliğe açıktırlar. Alevilerle ilgili olarak da tabuların yıkılması adına sınırlar her geçen gün biraz daha incelmektedir. Sınırlardaki bu inceme ve toplumsal yapıların en kararlısı konumundaki etnik gruplar arasındaki bir tür geçişlilik planlı olarak gerçekleşmeyip; Demirözü'nde son seksen-yüz yılda meydana getirilen yeni iktisadi-toplumsal yapılanma sonucu doğaçlama bir şekilde gelişmektedir. Demirözü Alevilerinin dahi İstanbul gibi büyük şehirlerde söz konusu toplumsal yasakları aştığı ve her kesimle evliliğe açık hale gelmeye başladığı daha önce vurgulanmıştı.

Demirözü'ndeki diğer kesimler ise evlilikler anlamında sonuna kadar bir birlerine açıktırlar. Artvin göçmeni ve kökence Gürcülükle ilişkili olduğu iddia edilen aile de böyledir; Revan, Erzurum, Ankara, Gümüşhane göçmeni Sünni aileler de böyledir; Trabzon göçmeni "laz" diye ifade edilen aileler de böyledir. Laz diye ifade edilen 16 hanelik Trabzon göçmenlerinin tamamı diğer Sünni komşularından kız almış ve onlara kız vermişlerdir. Hepsinin Demirözü'ndeki diğer nüfusla kurulmuş akrabalığı mevcuttur. Bugünkü 28

hanelik iki katına çıkmış nüfus daha çok dış evlilik yoluyla artış kaydetmiştir. Nihayet Revan'dan veya Erzurum'dan göç etmiş bulunan Goro'lar da kesimler arası evliliğe tam anlamıyla açıktırlar. Tablo-1'de de görüleceği üzere 20 ailede 30 evlilik Kürt ailelerle Türk aileler arasında yapılmıştır. Sünnilerden 16 gelin Gorolara ve Gorolardan 10 gelin Türklere gitmiştir. Bunun anlamı, Türk ve Goro Kürtlerinden oluşan 20'den fazla farklı ailenin hısımlık yollu akrabalık tesis ettiğiidir. Bir akraba grubundan bir ailede karşılıklı Türk veya Kürt gelin bulunması o akrabanın tamamını kızı alınan Türk veya Kürt ailenin akrabalarına hısımlık yapacağı düşünülürse, Demirözü'nde bu iki kesimden bir biriyle hısımlık yollu akrabalık kurmamış hiçbir akraba çevresinin kalmadığı anlaşılacaktır. Bu evliliklerin sonucu dünyaya gelen çocukların ebeveyninden biri Goro Kürdü diğeri Türk olmaktadır. Çocukların kendileri ise, yine kendilerine özgü daha başka bir kimliğe sahip olmaktadır. Anadil itibariyle zaten Türkçeyi konuşmakta, kültür olarak her iki tarafı kendinde mezcetmekte ve biyolojik olarak her iki tarafı değişen oranlarda temsil edebilmektedir.

Demirözü'nün kozmopolit kökenlere sahip toplumsal ortamında bazen bu evlilikler çok daha karmaşık bir hal alabilmektedir. Birçok örneğinden üçünü zikretmek mümkündür. Bu örneklerden ilki Türk olan Açıkgöz ailesi bünyesinde. Bu ailenin gelinlerinden birisinin annesi Türk ve babası Goro Kürdüdür. Söz konusu gelin her iki tarafı her bakımdan yüzde elli nispetinde kendinde temsil etmiş olsa dahi, onun Türk babadan olma çocuğu büyük oranda Türk irsiyeti taşıyacaktır. Bununla beraber tabii ki belirleyici olan terbiye olacaktır. İkinci örnek yine Türk olan "Fidan" soyisimli Fettahoğullarının bir gelini ile ilgilidir. Bu örnekte ise, gelin "Laz" diye ifade edilen Trabzon göçmenidir. Onun çocuğunun her iki tarafın özelliklerini her bakımdan temsil ettiği düşünülebilir. Oysa bu kişi evliliğini bir Goro Kürdü ile yapmıştır. Bunların çocuğunun soyisminin "Fidan" olacağına bakılarak tamamen büyükbaba tarafını temsil ettiğini söylemek mümkün değildir. Zira annesi Goro Kürdü, babaannesi ise Lazdır. Bu durumda terbiye belirleyici olacak, biyolojik olarak ise, çocuklar değişen oranlarda her iki tarafı da kendi bünyelerinde temsil edecekler veya taşıyıcı olacaklardır. Üçüncü örnek "Kaçmaz" ailesi bünyesinde tecrübe edilmiştir. Bu ailenin birinci kuşak gelini Trabzon göçmeni Laz'dır. Laz gelinin Goro Kürdü babadan olan çocuğu "Kaçmaz" soyismini taşıyan bir Goro olarak görülebilir fakat irsiyet, kültür, dil ve terbiye soyisim gibi birebir yansımayacaktır. Bunların çocuğu biyolojik anlamda değişen oranlarda her

iki kökeni de temsil edecek veya onların taşıyıcısı olacaktır. Bununla beraber, bu evlilikten doğan erkek çocuklardan biri tekrar bir Trabzon göçmeni “Laz” lakaplı Sünni-Türk kızı ile evlenmiştir. Bu durumda doğacak çocuğun ne kadarının Goro ve ne kadarının Türk olacağını kestirmek güçtür. Muhakkak ki biyolojik anlamda her iki tarafı da değişen oranlarda temsil edecek veya onların taşıyıcısı olacaktır. Diğer taraftan kültürel olarak terbiye belirleyici olacak ve Demirözü'nün kendine has kozmopolit ekonomik, toplumsal yapısına uygun bir kimlik ortaya çıkacaktır. Bu kimliğin belirgin özelliğinin Türk kimliği olacağı muhakkaktır. Fakat kimliğin ve benliğin dönüşümünü mikro düzeyde gözleme adına bu tecrübeler son derece önem arz edecektir.

Türkiye büyük şehirlerde bu süreci Alevileri, Çingeneri, Çerkezleri, Boşnakları, Aphazları, Arnavutları ve daha birçok toplum kesimini de içine alacak şekilde çok daha büyük boyutlarda ve çok daha derin bir şekilde yaşamaktadır. Bunun anlamı Türk etnik kimliğinin tarihte olduğu gibi, bugün de dönüşmeye devam ettiğidir. Bugün şehirleşmenin tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar kitlesel boyutlara ulaşması; göçerlikten yerleşik hayata geçilmiş olması ve nihayet iç evliliği teşvik eden, kan bağına dayalı dayanışmayı ön palana çıkaran göçebe ve tarım toplum tiplerinden yerleşik endüstriyel topluma, şehirli topluma geçmiş olmanın sonucu olarak Türk etnik kimliğindeki dönüşümün bugün çok daha hızlı ve geniş boyutlu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Demirözü'nde son seksen yüz yılda meydana gelen hızlı dönüşümler ve toplumsal bütünleşmeler bu genel Türkiye manzarasının kristalize mikro örneğini sunması bakımından son derece kayda değerdir.

Diğer taraftan Demirözü'nün toplumsal yaşama biçiminde en büyük değişiklik beldenin 1987 yılında ilçe olmasıyla yaşanmıştır. 22 yıllık ilçe olan Demirözü'nün nüfusu, bu zaman içerisinde yaşadığı toplumsal dönüşümü, geride bıraktığı seksen yılda yaşamamıştır. Bugün hayatta olan ve ellili yaşların üzerinde bulunan bir Demirözü sakini kimse, yaşama tarzı bakımından çocuklarından veya torunlarından çok dedelerinin yaşama tarzına benzemekte, onların alışkanlıklarını sürdürmektedir. Zira son yirmi yılda yaşanan dönüşümler belli yaşın üzerindeki insanları son kuşaktan koparacak kadar büyük olmuştur.

Demirözü Nahiyesi 1987'de idari bakımdan ilçe statüsüne kavuşturulunca, bir ilçede bulunması gereken Kaymakamlık, Adliye, Maliye Milli Eğitim ve Polis teşkilatı gibi bütün resmi daireler personeliyle birlikte

beldeye gelmişlerdir. Her bir resmi kuruma gerekli olan çalışma alanı ve lojman ihtiyacının sağlanması zarureti Demirözü'nde emlak ve kira fiyatlarının patlama yaşamasına sebep olmuştur. Bütün pahalılığa rağmen Demirözü'ndeki bina stoku lojman ihtiyacı için yetmemiş, bazı memurlar sabah akşam 30 km uzaktaki Bayburt il merkezine gidip gelmek zorunda kalmışlardır. Söz konusu manzara birçok ailenin gelirine kira gelirini de ilave etmesini sağlamıştır. Paralel olarak ilçeye gelen memurların aileleriyle birlikte ilçe nüfusuna ekledikleri ilave nüfus, Demirözü'nde ticaretin hacminin artmasına sebep olmuştur. Daha önce ticaret yapanlar daha büyük çaplı ticaret yapmışlar, bunlara ilave olarak daha başka kimselerin de ticarete atıldığı gözlenmiştir. Dolayısıyla ticaret ilk defa Demirözü'nde tarım ve hayvancılıkla başa baş gelebilecek bir geçim kaynağı hacmine ulaşmıştır.

Demirözü'nün ilçe oluşuyla birlikte beldeye gelen kabaca ilave üç yüz kişilik memur nüfusun, özellikle yerleşik kadın ve çocuk nüfus üzerinde büyük etkileri olmuştur. Söz konusu memur nüfus, kiralayacak ev bulma sıkıntısı sebebiyle, Demirözü halkının evlerinin bir bölümüne veya hemen ev yakınındaki daireye yerleşmek suretiyle, çocuk ve eşleriyle birlikte yerleşik halkın gündelik hayatına girmiş oldular. Görece olarak dışarıya kapalı bulunan Demirözü halkının gündelik hayatına dâhil olan memur aileleri, çok büyük bir kültürel, toplumsal değişmeyi de beraberlerinde getirdiler. Bu değişime polis ailelerinin öncülük ettiğini söylemek mümkündür. Öncelikle bu memur grubunun diğer memur gruplarından fazla olması ve ikinci olarak, bu memur kesiminin diğer memurların birçoğundan farklı olarak, tamamına yakınının Adana ve Ankara gibi uzak vilayetlerin insanlarından oluşmaları ve çok farklı bir orta tabaka kültürüne sahip bulunmaları Demirözü halkının onlardan fazlaca etkilenmelerine sebep olmuştur.

En göze çarpan kültürel değişimler giyimle ilgili değişimler olmuştur. Daha önce ev dışında "ihram" denen ve koyun yününden eğirilerek elde edilen ipliklerden dokunan özel giysileri giyinen Demirözü halkı, yeni ailelerle kültürel temasa geçişten sonra tedricen farklı giysilere yönelmişlerdir. Memur eşlerinin yerleşik bayanlara birer model olmaları onların bu değişimi yapabilmeleri için iyi bir cesaretlendirici faktör olmuştur. Zamanla dışarıda giyilmek ve daha çok gençlerde uygulanmak üzere ihram yerine pardösü, manto ve etek-cekete, etek-bluz, etek-mont gibi giysiler öne çıkmaya başlamıştır.

Aynı paralelde gelişen başka bir etkileşim süreci mutfak kültüründe yaşanmıştır. Daha önce "kısır" diye bir atıştırma yemek çeşidi bilmeyen Demirözü halkı, bunu da popüler ikramları arasına katmıştır. Buna çığ köfte

gibi daha başka atıştırma kalıpları da ilave etmek mümkündür. Birçok kuru ve özellikle yaş pasta çeşidi de bu kapsamda değerlendirilebilir.

Görüldüğü gibi, söz konusu değişiklikler daha çok gündelik kültürle ilgili olanlardır. Bunlar da kültür kapsamından çok kitle kültürü kapsamına girebilecek yüzeysel, derinliği ve geleneği olmayan popüler uygulamalardır. Bu kapsama sokulması gereken bir başka etkinlik de “gün” uygulamalarıdır. Demirözü halkının daha önce bilmediği ve yapmadığı bir uygulama olan “gün” uygulaması, ilçe oluştan ve memur aileleriyle temasa geçişten sonra sosyal ilişkileri anlamlandırmak, bu ilişkileri çok boyutlu hale getirmek, ilçe halkının memur aileleriyle entegrasyonunu sağlamak, yerleşik halk bakımından bir tür sosyal tabaka sıçraması gerçekleştirmek, zaman geçirmek ve nihayet eğlenmek maksadıyla çeyrek altın veya bir miktar para ile dâhil olunan ve genellikle ayda bir gerçekleştirilen “günler” tertip edilmeye başlanmıştır. Bahsedilen kültürel dönüşümler gündelik hayatla ilgili, popüler ve nihayet kitle kültürü kapsamındaki dönüşümlerdir. Bununla beraber, kültürel dönüşümün yumuşak dokulardan başlamak üzere kültürün sert dokularına doğru yöneleceği bilinen bir tecrübedir. Dolayısıyla ilerleyen zaman içerisinde dönüşümün çok daha köklü kültürel yapılar üzerinde etkili olacağını söylemek mümkündür.

Demirözü halkının son yirmi yılda ilçe oluşla birlikte yaşadığı sosyal ve kültürel dönüşüm olabildiğince büyük ve konsantre bir dönüşümdür. Büyük şehirlerde çok daha büyük ve çeşitli nüfus kütelleri içinde görülen bu tür toplumsal değişimler, Demirözü’nde mikro ve minyatür ölçekte gerçekleşmektedir. Toplumsal dönüşümün izlenebilmesi bakımından bu örnek çok avantajlı ve Türkiye’de benzeri az bulunur bir örnektir.

Sonuç

Demirözü’nün bugünkü toplumsal manzarası kabaca Türkiye Cumhuriyeti’yle aynı tarihlerde oluşmaya başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti’yle benzeşme sadece oluşumun başlangıç tarihiyle sınırlı değildir. Gayr-i Müslim nüfusun çeşitli vesilelerle Türkiye sınırları dışına çıkması ve ülkenin yakın çevresindeki Müslüman nüfusun da Türkiye’ye girişi bakımından da Demirözü küçük bir Türkiye örneği sunmaktadır. Benzer şekilde, bu yeni nüfusun söz konusu süre içerisinde yaşadığı toplumsal bütünleşme süreci itibarıyla Demirözü, Türkiye’nin ancak büyük şehirlerinde görülebilecek türden hızlı bir bütünleşmeye sahne olmaktadır. Bu bütünleşmenin, toplumsal yapının esnek kısımlarından daha az esnek kısımlarına doğru ilerlemek

üzere demografik, ekonomik, sosyal, kültürel ve nihayet etnik boyutları mevcuttur.

1915 tarihli Ermeni tehcirine kadarki ağırlıklı nüfusu gayr-i Müslim olan Kısanta eski isimli Demirözü, bu tarihten itibaren ve tedricen Müslüman nüfusla dolmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi, 1915 öncesi Demirözü Müslüman halkından bugüne kalan tek aile Demireli ailesidir. Bu tarih öncesinden bugüne kalan tek bir gayr-i Müslim aile ise mevcut değildir. Tamamı Müslüman olan bugünkü halkın Alevi, Sünni, Türk, Goro ayrımlarıyla birlikte bir kısmının Revan ve Rusya olmak üzere ülke dışından; yine benzer ayrımlara sahip olmak üzere Erzurum, Trabzon ve Artvin gibi ülke içi bölgelerden gelmiş olmaları son derece manidardır. Bu manzara, bugün zaman zaman gündeme gelen Türk-Kürt; Alevi-Sünni söyleminin son derece yapay bir ayırım olduğunu gösteren ibretlik bir manzaradır. İnsan hayatı söz konusu olduğunda, bıçak kemiğe dayandığında, vatan, millet konumuna gelindiğinde Türk veya Kürt Alevinin, Sünni veya Alevi Kürdün ve Goronun Hıristiyan Ermeni veya başka bir milleti değil, Müslüman Türkü; Müslüman Türkün de bunları tercih ettiğinin en açık delilidir. Bugün gündeme gelen bu ayrımların, birleşmeye çalışan ve gerçekte farklı olan toplum kesimlerinin yüzeye çıkan ayrımları olmadığı; aksine, gerçekte bir ve bütün olan bir toplumun birliğinden neşet eden gündelik, yüzeysel ayrımlar olduğu anlaşılmaktadır. Nihayet bu gerçek birliğin sonucu olarak, bugünkü Müslüman Demirözü halkı önce ülke içi ve ülke dışından çeşitli bölgelerden Demirözü’nde bir araya gelerek demografik bir birlik meydana getirmiş; ardından hızla bir birine bağımlı hale gelen ekonomik bir kazanç döngüsü oluşturmuş; üçüncü aşamada “komşuluk” temelinde sosyal birliktelik; dördüncü aşamada dini uygulamalar, kederde ve düğün gibi mutlu günlerde beraber olarak ortak bir kültür ortaya koymuşlar; nihayet beşinci aşamada, bütün bu dört aşamanın temeli üzerine evliliklerin katkısıyla etnik kimlikte birlik ve bütünlüğü inşa etmişlerdir. Henüz süreç üç kuşaklık asgari toplumsal vetireye ulaşmamış olmasına rağmen toplumsal bütünleşme bütün hızıyla devam etmektedir.

Demirözü nüfusunu teşkil eden ailelerden her birine göre değişmekle birlikte, otuz ila seksen yıla kadar birbirini hiç tanımayan, aralarında akrabalık veya her hangi bir ilişki bulunmayan, bir kısmı Revan’da, Rusya’da; bir kısmı Artvin’de, Ankara’da, Erzurum’da ve Bayburt’un diğer köylerinde bir birinden habersiz yaşayan bu insanlar son otuz ila seksen yılda birbirlerinden kopamayacak kadar güçlü ekonomik, sosyal, kültürel yapılar

ve nihayet toplumsal kimlikler geliştirmişlerdir. Bugün bu insanlar için otuz ila seksen yıl önceki akrabalıkları değil, bu süre içerisinde Demirözünde tesis ettikleri ekonomik, sosyal, kültürel ilişkiler ve hısımlık yollu akrabalıklar önemli hale gelmiştir. Bu manzara henüz yüz yaşını bile doldurmamış Türkiye Cumhuriyeti'ni tam anlamıyla yansıtan bir toplumsal oluşum manzarasıdır. İşte Türkiye Cumhuriyeti bu tür bir toplumsal bütünleşmenin siyasi ifadesidir. Bu süreç 1950 ve özellikle 1980 sonrası Türkiye şehirleşmesinde çok daha evsafı ve kapsamlı bir şekilde yaşanmakta olup; Türkiye Cumhuriyeti'nin gerçek toplumsal temellerinin gün be gün güçlendiğini göstermesi adına geleceğe daha bir ümitle bakmayı telkin edici süreçtir. Cumhuriyetle birlikte öne çıkan "Türk Milleti" kavramının sosyolojik oluşum süreci sağlam bir şekilde ilerlemekte; kavramın toplumsal gerçekliği hızla teşekkül etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti toplumsal olarak sağlam temeller üzerine yükselmektedir.

Tablo-1. Demirözü'ne göç eden nüfusu soyismine istinaden akraba grupları düzeyinde detaylı inceleyen tablo.

Sıra No:	Soyadı	Nereden Geldiği ve (Nerden Geldiğine İstinaden) Altiye Verilen Kolektif İstikrarını	Kaç Yılında Geldiği	Kaç Hane Geldiği	Demirözü'ne Uğradığı Yerler	Şu an Kaç Hane Oluştu	Dışarı Nereye Göç Verdigi	Kaç Hane Göç Verdigi	Geyim Şekli	Kürt-Türk Etkililiği
1	ABBASOĞLU	Ataköy (Sinek) Trabzon/ Çaykara, Laz, Süni	1936	1	Akyaka (Püşke)-Demirözü	2	Trabzon	1	Ticaret Çiftçilik Hayvancılık	-
2	ACUN	Revani, Kürt-Alevi	1936	1	Arlahan	3	Fransa, İstanbul	5	Y.Dış (İnşaat) Ticaret	-
3	AÇIKGÖZ	Azabası (İşbonnos) Bayburt – Merkez, Sünni-Türk	1971	1	-	7	İstanbul, Çorum, Trabzon	3	Ticaret, Çiftçilik, Devlet-özel Sektör Memurluk	1
4	AĞAR	Revani- Lolanlı Aşiretinden Kürt-Alevi	1910-20	1	Sancaktepe (Kaleverek)	1	İstanbul	1	Çiftçilik	-
5	AKBAŞ	Gökçeli –Bayburt Merkez Sünni-Türk	1976	2	-	4	Almanya, İstanbul, Bayburt Merkez	3	İnşaat, Çiftçilik, Ticaret	-
6	AKLUŞ	Sarıncı (Havnus)-		2	-	3	Fransa,	2	Çiftçilik,	-

* Demirözü'nde "Laz" nitelenmesi bir lakaptan öte anlamı taşıyan bir terimdir. Bu ifade Doğu Karadeniz halkının tamamını "Laz" bilen yanlış Türkiye algısı ile ilgilidir. Tablodaki bütün diğer "Laz" ifadeleri de bu kapsamdadır. Aslında bu insanlar Türklerin kadim bölge halkı ile karışmış torunlarıdır.

7	AKTÜRK	Bayburt Merkez Sünni Türk Çakırbag (Arduşa – Bayburt Merkezi), Sünni Türk	1965-67	1	-	3	Almanya	1	Hayvançılık Memurluk, Memurluk, İşçilik, Çiftçilik
8	AŞUT	Sünni Türk Gökçedere (Pular), Poşa, Sünni-Türk	1985-90	1	Catalceşme (Hımeverek) vd. Köyler	2	Gökçedere	1	Ticaret (Poşalık)
9	ATEŞ	Revani, Kürt-Alevi	1936	1	-	1	İstanbul	1	Memurluk, Çiftçilik
10	ATEŞ	Sarıneşe (Havvus- Bayburt Merkezi), Sünni Türk	1970	2	-	1	İstanbul, Bayburt Merkez	3	Çiftçilik
11	AYDENİZ	Koçbiyir (Pöрге)- Bayburt Merkez, Sünni-Türk	1980-85	2	-	2	İstanbul	2	İnşaat- İşçilik, Çiftçilik
12	AYENGİN	Güçlü (Zarını – Demirözü), Sünni- Türk	1970	2	-	3	İstanbul	3	Çiftçilik, Hayvançılık, Memurluk
13	BAKKALOĞLU	Ataköy, Laz- Sünni	1936	1	-	2	İstanbul	2	Memurluk, Çiftçilik
14	BALABAN	Revani, Kürt-Alevi	1936	2	910-Keleverek	2	İstanbul	3	Çiftçilik, İşçilik
15	BALYER	Hınıs – Erzurum, Goro	1950-55	1	Eymür – Demirözü	1	İstanbul	3	Çiftçilik
16	BELİK	Revani, Goro*	1936	2	Kırkpınar (Çıpkınıs – Bayburt), (Sünni)	6	İstanbul	2	İnşaat, Çiftçilik, Çobanlık
17	BİLGİN	Yağmurdere, Sünni-	1928	1	-	1	İstanbul	1	Memurluk, Çiftçilik

* "Goro"lar "Şafii-Kürt"ler olarak da bilinir. Bununla beraber, dini vebicelerini büyük oranda Haneffî Fıkıhı üzere yaparlar.

18	BİREGEN	Türk Revân, Goro	1920-30	2	Salyazı (Posas – Gümüşhane), Güvercinlere (Aşukka – Demirözü)	6	Almanya	1	Çiftçilik, Çobanlık	3
19	BİRLİK	Ataköy (Şinek), "Laz" Sünnî-Türk	1936	2	-	1	İstanbul	3	Arıcılık, Çiftçilik, Memarlık	-
20	BİTER	Rusya, Sünnî-Alevi- Türk	-	1	-	3	İstanbul	3	Çiftçilik, İşçilik	-
21	BULUT	Ataköy (Şinek), Laz- Sünnî	1930-35	1	-	1	İstanbul	1	Çiftçilik, Memarlık	-
22	CAN	Ataköy (Şinek), Laz- Sünnî	1930-35	1	-	2	İstanbul	1	Ticaret, Çiftçilik	-
23	ÇELİK	Revân, Goro	1930-35	1	Güçlü (Zarım), İskova (Ceset), Karayışmak	1	Bursa	2	Memarlık, Y.Dış	3
24	ÇİĞDEM	Ataköy (Şinek), Laz- Sünnî	1971	1	Devetapı	1	Ankara, İstanbul	3	Çiftçilik, İnşaat, Memarlık	-
25	ÇİZGİCİ	Ataköy (Şinek), Laz- Sünnî	1936	1	İlharış (Ataköy) Çaykara	1	İstanbul	3	Çiftçilik, Nakliyecilik	-
26	DEMİR	Revân, Sünnî-Türk	1878, 1965-70	1	Güneşli – Demirözü, Muş	3	İstanbul	2	Çiftçilik, Nakliyecilik, Y.Dış	-
27	DEMİRELİ	Arvut, Sünnî-Türk	1900-15	1	-	3	İstanbul	4	Ticaret, Zanaat, Çiftçilik	-
28	ERSEN	Sarmışe (Havnus) Sünnî-Türk	1948-50	5	-	13	Almanya, İstanbul	5	Çiftçilik, Ticaret, Memarlık, Y.Dış	1
29	ERSÖYLER	Güzelve (Mandıfar), Sünnî-Türk	1965-70	1	-	1	İstanbul, Bursa	3	Çiftçilik	1
30	ESLEK	Revân, Kürt-Alevi	1932	2	-	2	İstanbul	4	Çiftçilik	1

31	FIDAN	Sarımeşe (Havvus), Sünni-Türk	1940	15	-	55	Almanya, Fransa, İstanbul	15	Y. Dış., İnşaat, Çiftçilik, Hayvancılık, Ticaret	2
32	FİLİZ	Revat, Kürt-Alevi	1936	1	-	1	İstanbul	4	Çiftçilik, Hayvancılık, İşçilik, Çiftçilik	-
33	GOKTAŞ	Sarımeşe (Havvus), Sünni-Türk	1955-60	2	-	5	İstanbul	6	Hayvancılık, İşçilik, Çiftçilik	-
34	GÖKTEKİN	Yakub Abdal, Goro	1960-70	1	-	2	İstanbul	2	İşçilik, Çiftçilik	5
35	GÜDER	Karayazı / Hınıs- Erzurum, Goro	1970-80	2	-	5	İstanbul	2	Hayvancılık, Çobanlık, Memarlık, Çiftçilik İşçilik	-
36	GÜNEŞ	Harbiş-Şinek (Ataköy), Laz-Sünni	1936	1	-	1	-	-	-	-
37	GORBÜZ	Çayıroğlu (Vağında)-Bayburt Merkez, Sünni-Türk	1925-30	1	-	2	Almanya, İstanbul	3	Çiftçilik, Hayvancılık,	-
38	GÜRER	Erzurum, Sünni-Türk	1945-50	3	-	8	İstanbul	3	Çiftçilik, Ticaret	-
39	GÜRER	İşkınar (Devetas), Sünni-Türk	1975	1	-	1	İstanbul	1	Ticaret	-
40	HAŞLAK	Balkaya (Piğeyi)- Bayburt Merkez, Sünni-Türk	1983	1	-	2	-	-	Çiftçilik, İşçilik, Ticaret	1
41	IRKILMEZ	Çakılı (Hanzar) – Demütözü, Sünni- Türk	1970-80	1	-	1	Bayburt Merkez	-	İnşaatçılık, Çiftçilik	-
42	KABADAYI	Revat, Goro	1936	1	Akpınar (Çıpkınıs)- Bayburt Merkez, İşkova (Cemci)-	1	Almanya, İstanbul	2	Çiftçilik	-

		D.Özü					
43	KAÇAN	Ataköy (Şineki), Laz-Sünni	1936	1	-	2	Ticaret, Çiftçilik, Memurluk
44	KAÇMAZ	Revân, Goro	1878	1	-	3	Memurluk, Çiftçilik
45	KAHRAMAN	Ataköy (Şineki), Laz-Sünni	1936	1	-	2	Çiftçilik, İşçilik
46	KARA	Adabası (İşonnes)-Bayburt Merkez,	1955	1	Bayburt-Merkez	1	Çiftçilik, Memurluk
47	KAYMAK	Sünni-Türk	1975-80	1	-	2	Memurluk, Çiftçilik, İşçilik
48	KERSİN	Buğdıylı (Danzut) - Bayburt Merkez,	1930	1	-	5	Memurluk, Çiftçilik
49	KERTİŞ	Sünni-Türk	1932	1	-	2	Çiftçilik
50	KESKİNOĞLU	Revân, Kürt-Alevi	1940-50	2	-	3	Ticaret, Çiftçilik
51	KILIÇ	Konussu - Bayburt Merkez, Sünni-Türk	1940-45	1	-	1	Çiftçilik
52	KILIÇ	Goçlı (Zarano), Sünni-Türk	1932	1	-	1	İşçilik, Çiftçilik
53	KILIÇ	Revân, Kürt-Alevi	1966	1	-	1	Çiftçilik
54	KINA	Sarıneşe (Havnus), Sünni Türk	1932	1	-	1	İnsaatçılık, Memurluk
55	KORKMAZ	Revân, Kürt-Alevi	1932	1	-	1	Memurluk, Çiftçilik
56	KÖYEL	Erzurum, Kürt-Alevi	1936	1	-	4	Çiftçilik, Ticaret

57	KUMRU	Erzurum, Sünni-Türk	1970	1	Güneşli - Demirözü, Muş	1	İstanbul,	3	Çiğçelik	-
58	KURTULMUŞ	Revan, Sünni-Türk	1928	2	Ardahan	8	Erzincan	4	Çiğçelik, Memarlık, Ticaret	2
59	LİMAN	Ataköy (Şineki), Laz- Sünni	1936	1	-	3	İstanbul	2	Memarlık, Çiğçelik	-
60	LİMONCU	Erzurum, Kült-Alevi	1936	1	-	1	İstanbul	1	Çiğçelik, Memarlık	-
61	MEMİŞ	Çayırözü (Ağamsos) - Bayburt Merkez, Sünni-Türk	.....?	2	-	1	İstanbul	6	Memarlık, Çiğçelik	-
62	NARMAN	Kozluk (Kurtasor), Sünni Türk	1966	1	-	4	Kocaeli	2	Çiğçelik, Ticaret, Memarlık	-
63	OCAKLI	Ankara, Sünni-Türk	1850	2	Bayburt- Merkez, Çukullu (Hanzar)	1	Erzincan, İstanbul,	10	Memarlık,	-
64	OKATAR	Yakubabdal- Demirözü, Sünni- Türk	1985-90	1	-	2	Antalya	1	Ticaret, Çiğçi, Hayvancılık	-
65	OKUR	Gökçeli - Bayburt Merkez, Sünni-Türk	1965-70	1	-	1	İstanbul	1	Çiğçelik, İşçilik	-
66	ÖNER	Ataköy (Şineki), Laz- Sünni	1936	1	Akpınar Çipkınıs - Bayburt Merkez	5	İstanbul	8	Ticaret, Y. Dışı, Memarlık, Zanaat	1
67	ÖZTÜRK	Uğurgeldi (Parakos), Sünni-Türk	1940-45	2	-	6	İstanbul	1	Ticaret, Çiğçelik, Memarlık	-
68	POLAT	Çigdemli(Güğüne), Sünni-Türk	1978-80	1	-	1	-	1	Değirmencilik	-
69	SALTIK	Yağmurdere (Gümüşhane), Sünni- Türk	1928	1	-	2	İstanbul, Balıkesir	3	Memarlık, Çiğçelik	-

70	SUNGÜOĞLU	Konursa – Bayburt Merkez, Sünni-Türk	1960-70	1	-	4	İstanbul	1	İşçilik, Memurluk, Çiftçilik	1
71	ŞEN	Ankoy (Şişek), Laz-Sünni	1936	1	-	1	İstanbul	1	Ticaret	-
72	TAYFUR	Bayrampaşa (Helim), Sünni-Türk	1940	1	-	1	Almanya, İstanbul	3	Çiftçilik, Hizmet Sektörü, İşçilik	-
73	TOPALOĞLU	Konursa – Bayburt Merkez, Sünni-Türk	1955-60	2	-	2	Ankara, İstanbul	3	Çiftçilik, Memurluk	-
74	TURANLI	Samsaklıca (Keleşvarek) – Bayburt Merkez, Goro	1985-90	2	Giçli (Zarım), İşkova (Cenel)	5	İstanbul, Düzece	3	Memurluk, Ticaret, Çiftçilik, Çobanlık	2
75	TURGUT	Yedigöller (Manastır) – Bayburt Merkez, Sünni-Türk	1965-70, 1985-90	2	-	3	İstanbul	3	Ticaret, Çiftçilik, Hayvancılık	-
76	YAĞAN	Revani, Goro	1936	1	Karvaşmak	3	-	-	Ticaret, Çiftçilik, Hayvancılık, Memurluk	1
77	YILMAZ, Türk-Hanefi	Çayköprü (Vağında), Sünni-Türk	1930-35	1	-	4	-	-	Memurluk, Çiftçilik	-
78	YILMAZ	Ankoy (Şişek), Laz-Sünni	1936	1	-	2	Bayburt Merkez	2	Çiftçilik, Memurluk, Ticaret	-
79	YILMAZ	Çaykara – Trabzon, Laz-Sünni	1935-40	1	-	2	İstanbul	1	Memurluk, Ticaret	-

Tablo-2. Demirözü'ne Revan, Trabzon, Erzurum, Rusya, Gümüşhane, Artvin, Ankara ve Bayburt'un Diğer Köylerinden Göç Eden Gruplar

Nereden Geldiği	Soyisim İtibarıyla Kaç Değişik Akrabadan Oluştığı	Kaç Hane Geldiği	Bugün Demirözü'nde Kaç Hane Olduğu	Demirözü Dışına Kaç Hane Göç Verdiği	Yurt-dışına Kaç Hane Göç Verdiği
Revan'dan Gelen Sünni-Türk Aileler	2 Değişik Akraba	3 Hane	12 Hane	4 Hane	1 Hane
Revan'dan Gelen Kürt-Alevi Aileler	15 Değişik Akraba	17 Hane	21 Hane	27 Hane	3 Hane
Revan'dan Gelen "Goro" lakaplı Sünni-Kürt Aileler	6 Değişik Akraba	8 Hane	20 Hane	10 Hane	2 Hane
Trabzon'dan Gelen "Laz" lakaplı Sünni-Türk Aileler	15 Değişik Akraba	16 Hane	28 Hane	35 Hane	4 Hane
Erzurum'dan Gelen Sünni-Türk Aileler	2 Değişik Akraba	4 Hane	9 Hane	6 Hane	-
Erzurum'dan Gelen Kürt-Alevi Aileler	2 Değişik Akraba	2 Hane	5 Hane	4 Hane	-
Erzurum'dan Gelen "Goro" lakaplı Sünni-Kürt Aileler	2 Değişik Akraba	3 Hane	6 Hane	5 Hane	-
Rusya'dan Gelen Türk-Aleviler	1 Akraba	1 Hane	3 Hane	3 Hane	-
Gümüşhane'den Gelen Sünni-Türk Aileler	2 Değişik Akraba	2 Hane	3 Hane	3 Hane	1 Hane
Artvin'den Gelen Sünni-Türk Aileler	1 Akraba	1 Hane	2 Hane	4 Hane	-
Ankara'dan Gelen Sünni-Türk Aileler	1 Akraba	2 Hane	1 Hane	10 Hane	-
Bayburt'un Diğer Köylerinden Gelen Sünni-Türk Aileler	32 Değişik Akraba	63 Hane	141 Hane	80 Hane	15 Hane
Bayburt'un Diğer Köylerinden Gelen Gorolar (Sünni-Kürtler)	2 Değişik Akraba	3 Hane	7 Hane	5 Hane	-

Tablo-3. Demirözü’nde Yaşayan Sünni-Türk, Sünni-Goro, Kürt-Alevi ve Türk-Alevi Grupların Toplu Demografik Durumu

Kolektif isimleriyle Demirözü Halkını Oluşturan Kesimler	Soyisim İtibariyle Kaç Değişik Akradan Oluştugu	Kaç Hane Geldiği ve Kaç Yılları Arasında Geldiği	Bugün Demirözü’nde Kaç Hane Olduğu	Demirözü Dışına Kaç Hane Göç Verdiği	Diğer Gruplarla Yapılan Evlilikler
Sünni-Türkler*	55 Değişik Akra	91 Hane 1900-1990	196 Hane	142 Hane	10 Sünni-Kürt Gelin
Sünni-Gorolar	10 Değişik Akra	14 Hane 1920-1990	33 Hane	20 Hane	16 Sünni-Türk Gelin
Kürt-Aleviler	17 Değişik Akra	19 Hane 1910-1990	26 Hane	31 Hane	4 Türk-Alevi Gelin
Türk-Aleviler	1 Akra	1 Hane 1900	3 Hane	3 Hane	1 Sünni-Türk, 4 Kürt-Alevi Gelin

* Bu tabloda Demirözü’ne Trabzon’dan göç eden ve “Laz” lakabıyla anılan nüfus tabii olarak “Sünni-Türkler” kategorisinde incelenmiştir.